

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
İç Mimarlık ve evre Tasarımı Anasanat Dalı

**KAMUSAL ALAN ALGISI VE
KENT BAĞLAMINDA DÖNÜŞEN
ASMALI MESCİT**

İrem OĞUZCAN ÇETİN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KAMUSAL ALAN ALGISI VE
KENT BAĞLAMINDA DÖNÜŞEN
ASMALI MESCİT

İrem OĞUZCAN ÇETİN

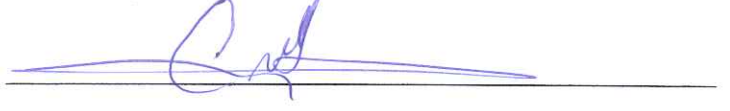
Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

İrem OĞUZCAN ÇETİN tarafından hazırlanan “KAMUSAL ALAN ALGISI VE KENT BAĞLAMINDA DÖNÜŞEN ASMAI MESCİT” başlıklı bu çalışma, 07.06.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Candan DİZDAR TERVİEL (Başkan)

Prof. Dr. Meltem YILMAZ (Danışman)

Prof. Refa EMRALİ

Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK

Dr. Öğr. Üyesi Emre DEMİREL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Pelin YILDIZ

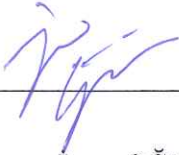
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 2. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

07.06.2018

İrem OĞUZCAN ÇETİN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- Tezimin tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- Tezimin .....tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- Tezimin 07.07.2018 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

- Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

07.06.2018

İrem OĞUZCAN ÇETİN

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Prof. Dr. Meltem YILMAZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

İrem OĞUZCAN ÇETİN

TEŞEKKÜRLER

Tez çalışmam süresince emeğini esirgemeyen, bu uzun yolculuğumda yanımda olan danıőmanım Prof. Dr. Meltem Yılmaz'a, kafa karıőıklıđı yaőadıđım süreçte bana destek olan Doç. Dr. Serdar Yılmaz'a, tüm hocalarıma, anneme, süreçte kaybettiğim babama ve kıymetli eőime sonsuz teşekkürler.

ÖZET

OĞUZCAN ÇETİN, İrem. Kamusal Alan Algısı ve Kent Bağlamında Dönüşen Asmalı Mescit, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Asmalı Mescit bölgesi kurulduğu tarihten günümüze kadar olan süreçte sürekli bir değişim, dönüşüm göstermiştir. Bu değişim, dönüşümün sebepleri doğal afetler, bölgenin genişlemesi ve yerel yönetimlerin sistem değişiklikleridir. Bu çalışmada bölgenin yakın tarihinde yaşanan değişiklikler, bu değişikliklerin sebep ve sonuçları incelenmiştir. Bu inceleme altı bölümde yapılmıştır.

İlk bölümde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi belirlenmiştir. Çalışmanın amacı bölgede yaşanan değişimlerin kullanıcı, mekan sahibi ve yerel yönetim bakış açıları ile incelenmesidir. Asmalı Mescit mahallesi çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Yöntem olarak nitel ve betimsel yöntemler kullanılmıştır.

İkinci bölümde mekan algısı ve kent konuları incelenmiştir. Temel tanımlamalar ve literatür taraması çalışmaları yoğunluklu olarak bu bölümde yer almaktadır. Mekan türleri, mekanın algılanması, mekanın dili, kültür, insan ve çevre ilişkileri gibi başlıklarda Asmalı Mescit bölgesinde yaşananları anlamlandırmak üzere incelemeler yapılmıştır.

Üçüncü bölüm, kamusal alan dönüşümlerini ve yeniden işlevlendirmeyi içermektedir. Kamusal alanda değişimin sebeplerinin, değişim yöntemlerinin incelenmesi bölümün temel konusudur.

Dördüncü bölüm, bu çalışmanın ana ögesi olan Asmalı Mescit bölgesinin incelenmesi, tarihsel süreci, yaşanan değişim ve dönüşümlerin bölgeye yansımaları, benzer uygulamalarla karşılaşılan çeşitli ülkelerdeki örneklerin incelenmesi konularını içermektedir.

Beşinci bölümde değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılarak bölgenin güncel durumu irdelenmiştir. Bölgede yaşanan değişim ve dönüşümlerle ortaya çıkan fiziksel, sosyolojik, ekonomik durumlar değişim öncesi duruma göre değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümü altıncı bölümdür. Bu bölümde tez çalışmasının sonucunda ortaya çıkan sonuçlar ele alınmış, ve bölgenin günümüzdeki durumu hakkında değerlendirmelerle çalışma sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Asmalı Mescit, Kamusal Alan, Dönüşüm , Mekan, Kent

ABSTRACT

OĞUZCAN ÇETİN, İrem. Perception of Public Space and The Transformation of Asmalı Mescit as a Context of a City, Master Degree Thesis, Ankara, 2018.

Asmalı Mescit region has been transformed continuously since the day it was designed. This change is due to natural disasters, the expansion of the region and the system changes of local governments. In this study; changes in the recent history of the region, the causes and consequences of these changes have been examined. They are reviewed in six sections.

In first chapter; the purpose, scope and method of working are examined. Point of the study is experiencing the changes in the aimed area from the viewpoint of user, space owner and local government. Asmalı Mescit constitutes the scope of work. Qualitative and descriptive methods are used.

In second chapter, space perception and urban subjects are examined. Main definitions and literature searching studies are concentrated in this section. In the titles such as place types, perception of the place, language of the place, culture, human and environment relations, examinations were made to understand the people living in the Asmalı Mescit region.

Third chapter contains public space transformations and re-functioning. Investigating the reasons and methods of changes in public space is the main subject of this chapter.

Fourth chapter contains historical process, reflections of living changes, transformations in the region and the examination of examples in various countries that are covered by similar practices of the the main subject of this study, Asmalı Mescit region.

In fifth chapter, the current situation of the region was examined by evaluating and comparing. The physical, sociological and economic situations emerging from the changes and transformations in the region have been evaluated according to the past.

Section six is the result. In this chapter, the results of this thesis are discussed and the study of the region's current situation has been concluded.

Key Words

Asmalı Mescit, Public Space, Transformation, Place, City

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜRLER	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar VE HARİTALAR DİZİNİ	xii
GÖRÜNTÜLER DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 ÇALIŞMANIN AMACI	1
1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI	1
1.3 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	2
2. MEKAN ALGISI VE KENT	3
2.1 MEKAN TÜRLERİ	3
2.1.1 İç Mekan.....	7
2.1.2 Dış Mekan: Mahalle, Cadde, Sokak, Meydan, Çevre	7
2.1.3 Özel Alan	14
2.1.4 Kamusal Alan.....	16
2.1.4.1 Kent	16
2.1.4.2 Kamusal Alan	17
2.1.4.3 Kamusal Mekan.....	25

2.1.4.4 Kentsel Mekan.....	26
2.1.4.5 Kentli Hakkı	27
2.2 Kentlerde Mekan Oluşumu ve Örgütlenmesi	29
2.3 MEKANIN DİLİ (SEMİYOLOJİ) VE KÜLTÜR.....	33
2.4 MEKAN ALGISI: MİMARİ MEKAN-ALGISAL MEKAN DİYALEKTİĞİ	36
2.5 İNSAN VE ÇEVRE İLİŞKİSİNE DAİR KURAMLAR.....	38
2.5.1. Çevre İçinde İnsan Algısı ve Davranışı	39
3.KAMUSAL ALAN DÖNÜŞÜMLERİ	41
3.1 KULLANICI ETKİSİ	41
3.2 YEREL YÖNETİM VE KAMUSAL ALAN	42
3.3 YENİDEN İŞLEVLENDİRME.....	43
4. ASMALI MESCİT BÖLGESİNİN DÖNÜŞÜMÜ	46
4.1. BİR SOKAK, DIŞ MEKAN OLARAK ASMALI MESCİT	46
4.2. İSTANBUL KENT KİMLİĞİNDE ASMALI MESCİT	50
4.2.1 Tarihsel Süreç.....	50
4.2.1.1 Tarihçe.....	50
4.2.1.2 Tünel:.....	53
4.2.1.3 Tarihsel Süreç İçerisinde Bölgede Bulunan Önemli Yapılar ve Mekanlar	54
4.3 ASMALI MESCİT’TE GÜNCEL KAMUSAL ALAN KULLANIM DÖNÜŞÜMLERİ VE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEN ÖRNEKLER	57
5. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA:	76
6. SONUÇ:	79
KAYNAKÇA:.....	85
Ek 1: Beyoğlu Belediyesi Sokak Kullanım Şartnamesi	90
Ek 2: Orijinallik Raporu	92

TABLolar VE HARİTALAR DİZİNİ

Tablo 1. Yapısal Değişim İşlemlerinin Ölçeği (Douglas, 2006).....	44
Tablo 2. Şişhane-Asmalı Mescit Pafta	46
Tablo 3. Harita 31.01.2018 tarihinde Beyoğlu Belediyesi'nden temin edilmiş Asmalı Mescit Mahallesi Haritası	47
Tablo 4. Asmalı Mescit Mahallesinin kısmi krokisi. Sarı ile işaretli yerler değişim ve dönüşümden en çok etkilenen alanlardır.....	49

GÖRÜNTÜLER DİZİNİ

Görüntü 1. Boulevard Anspach, Brüksel- Yeniden işlevlendirme çalışması.....	45
Görüntü 2. Asmalı Mescit’te sokakta yaşam.....	55
Görüntü 3. Sofyalı Sokak’ın kamusal alana kullanımı ile ilgili bir fotoğraf.....	56
Görüntü 4. Sofyalı Sokak’ın kamusal alanı kullanımı ile ilgili bir fotoğraf	56
Görüntü 6. Fontainas, Brüksel.....	59
Görüntü 7. El Gotic, Barselona	60
Görüntü 8. St. Marco Meydanı, Venedik.....	61
Görüntü 9. Pantheon Meydanı, Roma.....	62
Görüntü 10. Venedik’ten bir görüntü.....	63
Görüntü 11. Nafplio sahil yolu, Yunanistan.....	64
Görüntü 12. Nafplio ara sokak, Yunanistan.....	64
Görüntü 13. Sofyalı sokak. 2011 öncesi.....	66
Görüntü 14. Sofyalı sokağın aynı noktadan günümüze ait bir eskiz çizimi.....	67
Görüntü 15. Kamusal alan kullanımının yeniden düzenlenmesinin ardından.....	68
Görüntü 16. Aynı işletme düzenlemelere uyum sağlamaya çalışmış, ardından bölgeden ayrılmıştır.....	69
Görüntü 17. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 1.....	70
Görüntü 18. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 2.....	70
Görüntü 19. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 3.....	71
Görüntü 20. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 4.....	71
Görüntü 21. Uygulanmış örnekler.....	72
Görüntü 22. Uygulanmış örnekler.....	73
Görüntü 23. Uygulanmış örnekler.....	73

Görüntü 24. Uygulanmış örnekler.....	74
Görüntü 25. Uygulanmış örnekler.....	74
Görüntü 26. Uygulanmış örnekler.....	75
Görüntü 27. Sofyalı Sokak ve General Yazgan Sokak'ın kesimin noktası. Değişimden önce. Eskiz çizimleri.....	80
Görüntü 28. Sofyalı Sokak ve General Yazgan Sokak'ın kesimin noktası. Değişimin erken dönemi. Eskiz çizimleri.....	81
Görüntü 30. Asmalı Mescit bölgesi sokak kullanımı değişimleri örnek çizimleri.....	82
Görüntü 31. Asmalı Mescit bölgesi dönüşüm sonrası mekan kurgusu örnek çizimleri	83

1. GİRİŞ

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI

Bu tez çalışması ile, İstanbul şehri, Beyoğlu Belediyesi, Asmalı Mescit bölgesinin tarihçesi göz ardı edilmeden son 10 yıl içinde yaşadığı değişim ve dönüşüm ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar ile kullanıcı, mekan sahibi ve yerel yönetimin farklı algıları ve bunların sonucunda ortaya çıkan durumun incelenmesi hedeflenmektedir. Öncelikle mekan, mekan algısı ve kamusal alan konuları hakkında inceleme yapıp ardından kullanıcılar, mekan sahipleri ve yerel yönetim ile görüşmeler yapıp sonuca gidilmesi amaçlanmaktadır.

Kişinin mekan algısı, çevresi ile ilişkisi, kent dokusuna müdahalelerin kullanım alışkanlıkları üzerine etkisi bu tezin konusudur. Sokağa açılımı olan mekanlarda kişinin algısı ve çevresiyle kurduğu ilişki, bu ilişki ile birlikte kamusal alanda görülen değişim ile ilgili çalışmalar yapılacaktır. Bölgenin dokusunda sokağa açılan mekanların ve süreç içerisinde bu mekanların kapanması ile ortaya çıkan sonuçlar incelenecektir.

1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Bu çalışmanın konusunun ve kapsamının belirlenmesinde günümüzde kentlerin yapılar dışında kalan alanlarının büyük bir bölümünün sadece geçiş alanları olmaması, yaşayan alanlar olması ve kent dokusunun önemli parçaları haline gelmesi önemli bir etken olmuştur. Binaların kentle kurdukları ilişkiler o binaların kentle bütünleşikliklerinin göstergesidir. Binaların kentle kurdukları ilişki genellikle giriş katlarında bulunan sokağa/kamusal alana/geçiş alanına açılımı bulunan mekanlar iledir.

Çalışma alanı olarak Asmalı Mescit bölgesinin seçilmesinin nedeni, bu bölgenin İstanbul'un tarihi ve kültürel olarak önemli bir bölgesi olmasıdır. Buna ek olarak Asmalı Mescit bölgesinin pek çok sokağa açılımı olan mekan barındırması, bir çok

sanat galerisine ev sahipliği yapması, son on yıllık süreçte ciddi bir değişim ve dönüşüm geçirmesi çalışmanın ana konusudur.

Bu çalışmada statik bakış açısı ile tasarlanan yapılar ve hareket halinde algıladığımız sokak ve yapı ilişkisi, bu ilişkinin yerel sakin, işletmeci, ziyaretçi ve kent planlayıcısı tarafından farklı algılanışları konu edilecektir.

Çevre ve insan ilişkilerinin incelenmesi doğrultusunda bölgedeki ve süreçteki dönüşümün sonuçlarına değinmek amaçlanmıştır.

Bahsedilen değişim ve dönüşüm doğrultusunda mekan kavramının algılanışına ve kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan müdahale ile kamusal alan kullanımının farklılaşması araştırılacaktır. İşgal kavramı ve bu kavram ile ilgili bölgedeki son düzenlemeler, bu düzenlemelerin bölgenin dokusuna ve kullanıcı deneyimine etkileri bu tezin konusu dahilindedir.

En genel anlamda kamusal alan kentte serbest kullanımı olan, erişilebilir alan demektir. Kamusal alanın kent kültürü alanında şekillendirici bir pozisyonu vardır. Bölgenin kent kültürüne etkisi bu tez çalışması içinde incelenecektir.

1.3 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın konusu ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Buna ek olarak internet kaynakları da kullanılmıştır. Konunun genel tanımlanmalarından özele doğru ilerledikçe Beyoğlu Belediyesi, yerel işletmeler ve kullanıcılar ile görüşmeler yapılarak değerlendirmelerin ortaya çıkması amaçlanmıştır. Bu konu ile ilgili sempozyum, çalıştay ve toplantılardan elde edilen bilgi ve belgelerden de çalışmada faydalanılmaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanışında nitel ve betimsel yöntemler izlenmiştir. Bütünün ortaya çıkmasının uzun zamana yayılması çalışma konusunun bir dönemi incelemek ve

değişim ile ilgili kayıt tutmayı amacı edinmesidir. Yaklaşık altı yıllık süreçte tekrar tekrar yerel yönetim, işletme sahipleri ve kullanıcılar ile görüşülerek çalışma yapılmıştır.

2. MEKAN ALGISI VE KENT

2.1 MEKAN TÜRLERİ

Mekan ile ilgili pek çok tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalar süreç içerisinde genişlemiş ve bazen de değişmişlerdir. En güncel kaynaklardan olan Osman Arayıcı'nın Mekan ve Tasarım Üzerine Tanımlar (2015, Dahi Yayıncılık, İstanbul) adlı eserinde mekan kavramı üzerine farklı fakat ilişkili tanımları yer almaktadır. 'Mekan, toplumun ya da bireyin kimliğinin biçimsel izidir.', 'Mekan, uzayın belirli bir özelliğinin kuşatılması için çizilmiş bir sınır içindeki düzendir.', 'Mekan, fiziksel boyutları ile ölçülebilir, ölçülemeyen boyutları ile varsayılabilir ve deneyimlenebilir, duyularla kavranabilir bir uyaranlar bütünüdür.', 'Mekan, herhangi türden ilişkinin başlayıp bittiği sınırlar arasındaki kurgudur.'

Hasol (2005, sf:313) mekanı, insanı çevreden belirli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk, boşun olarak tanımlamıştır. Gür (Ş. Öymen Gür, 1996, sf:34) ise mekan tanımını insanın insanla, insanların nesneyle ve nesnenin nesneyle olan aralıklarının ve ilişkilerinin, kısacası, bizi saran boşluğun üç boyutlu bir anlatımı olarak yapmıştır. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte (1992) mekan yer, bulunulan yer, ev, yurt, uzay, feza olarak karşılık bulur. Meydan Larousse Ansiklopedisi mekan için yer, bulunulan yer, oturulan yer, ev; ikinci anlamıyla oluş eyleminin gerçekleştiği yer, varlıkların görüş alanı tanımını vermiştir. Zevi (1990) mekanın bizi çeviren üç boyutlu bir boşluk olduğunu dile getirir. Rasmussen (2000) mekanı mimari olarak biçimlendirilmiş boşluk olarak tanımlar. Gülmez (1996) mekan içinde yaşanan, insanı doğal çevreden ayıran boşluk tanımını yapmıştır.

Mekan, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi'nde (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yem Yayın, İstanbul, Sayı:265) daha geniş bir açıklama ile yer almaktadır. Mekan en yalın biçimiyle, uzayın sınırlandırılmış parçası olarak tanımlanabilir. Mekan kavramı, resim, heykel, tekil mimarlık ürünü ve kentsel tasarım için ayrı ayrı incelenmelidir. Öbür sanat dallarında yapıtın sahip olması gereken zorunlu bir nitelik sayılmayan mekan, mimarlıkta ürünün vazgeçilmez özünü oluşturur. Çünkü, örneğin resimde mekan ya da mekan yanılması yaratmanın bir zorunluluk olmamasına karşın, mimarlık ürününün bir mekan oluşturmaması düşünülemez. Her mimarlık yapıtı, bir iç mekana sahiptir ve tek başına ya da başka yapılarla birlikte bir dış mekanın oluşmasına katkıda bulunur. Bu nedenle, mimarlık bir mekan yaratma sanatı olarak tanımlanabilmektedir.

Mekan türleri birbirinden farklı sınıflandırmalarla incelenmiştir. Bu sınıflandırmalara birinci örnek Moholy-Nagy ve Muck'a dayalı olarak mekan türleridir. Moholy-Nagy ve Muck mekanı iki anlamda ele alınmıştır. Bunlardan biri objektif mekan, diğeri sübjektif mekandır. Mekanın üç boyutta ölçülebilir objektif bir gerçeklik olarak varlığı ve beraberinde ölçülemeyen boyutları (duyularla kavranabilen) sübjektif olarak gerçekte var olması veya olmaması bu sınıflandırmanın temelidir.

Bir başka sınıflandırma yöntemi de Norberg-Schulz'a (1963) göre mekanları belirlemektir. Bu sınıflandırma yönteminde beş tür mekandan bahsedilmektedir.

a- Yararsal Mekan: Fiziksel çevreyi kendi gereksinimleri doğrultusunda kullanan ve değiştiren insanın yaşama, çoğalma ve üretmeye ilişkin sürekli kullandığı davranış modlarının yer aldığı ekolojik ve operasyonel mekandır.

b- Simgesel Mekan: Bireyin doğrudan algısal boyutları içinde olmayan siyasal, ekonomik, kültürel, toplumsal sistemler ve bunların simgesel yapısına bağlı olan, toplumun biliş, duygu ve değerlendirmeleri ile doğrudan bireye nüfuz eden mekandır.

c- Varoluşsal Mekan: İnsanın duyu organlarıyla algıladığı fiziksel mekanın ilişkiler, anılar, beklentiler gibi örneklenebilen, biliş dayalı pasif olmayıp insanın eylemleri

tarafından sürekli olarak yeniden yaratılan ya da biçimlenen mekandır. Yaşanan mekan... Varoluşsal mekanı zihinsel yapı ve süreçler belirler.

d- Mimari Mekan: İnsanı barındıran zaman dahil dört boyutlu olan sınırlandırılmış örgütsel ve örgütlü boşundur. Coğrafi mekandan binaya kadar çeşitli düzeyleri kapsar.

e- Soyut Geometrik Mekan: Mimari mekânın soyutlama yolu ile elde edilen geometrik kurgusu ve kompozisyonudur. (Ş. Öymen Gür, 1996)

Mekan türleri sınıflandırmalarında iç/dış, doğal/yapay mekan gibi ayrımlar da yapmak mimari bir gelenektir. Mekanlar iç/dış olarak ayırt edilebilecekleri gibi özel ve toplumsal ya da kamusal olmalarına göre de ayrılırlar. Mekan tipi ve mekan türü birbirinden ayrı anlamlar taşır, mekan tipi mekânın fonksiyon özellikleri ile ilgiliyken, mekan türü ise mekânın sınırlarının esnekliği ve katılığı ile de ele alınabilmesi ile alakalıdır.

Mekan türleri ile ilgili bir çok çalışma bulunmaktadır. Bunlardan biri geleneksel ve çağdaş mekan türleridir. Gür'ün (1996) çalışmalarından yola çıkarak şekillenişinin kültürel, siyasal ve/veya sosyal yaşayıştan kaynaklandığı hissini veren mekânlar 'geleneksel mekân' adını alırken, çağın tasarım anlayışını ve kavramlarını bünyesinde barındıran mekânlara 'çağdaş mekân' adı verilmektedir.

Bir başka mekan türü çalışması da Piaget'e aittir. 1948 ve 1961 yıllarında yaptığı çalışmalarda mekânı iki türde incelemiş ve bunları 'temsili mekân' ve 'sensori-motor mekân' olarak adlandırmıştır. Temsili mekân biliş üzerine düşen mekân olarak tariflenirken, sensori-motor mekân alt duyu ile kavranan mekân olarak açıklanmıştır. Piaget'in temsili mekân çalışması ise Lynch'in imge haritalarında ortaya koymak istediği mekân türüdür.

Bir diğer ayırım da matematiksel ve olgusal mekân türü ayırımıdır. Örnek olarak $5*7=35$ m²'lik matematiksel salon mekânının yapılan gözlemler sayısı kadar olgusal

varyasyonları saptanmıştır. (Özdemir, 1994). Özdemir'in yaşama mekanlarında yaptığı çalışmalar sonucunda olgusal mekanın matematiksel mekandan çok farklı algılara sebep olduğu sonucuna varılmıştır. Kullanıcının homojen bir statü ile temsil edildiği bu araştırmada, olgusal mekan çeşitliliği kullanıcısının olanaklarına ve biliş farkına atfedilebilir.

Başka bir mekan türü çalışması da durağan ve devingen mekanlara dairdir. Mekanı oluşturan bileşen, öge ve donatıların sabit olup olmaması mekanın durağan ve devingenliğini belirleyen kriterlerdir.

Mekan çevrenin insana göreli durumudur. Bu bakımdan mekan örgütlemeye ve mekanı kavramada en önemli paradigma bu defa çevrenin değil insanın varoluşsal gerçekliğidir. Mekanla ilişki kuran insan önce en somut ve yararsal olana ulaşır ve somutla deneyimlerinden soyut bir tanıya varır. Deneyimler yapısal mimari mekanın soyut geometrik formunun algısıyla, ekolojik deneyimleriyle başlar ve ancak zihinsel olarak algılanan siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel ve simgesel bir varlığa uzanır. İnsanın varoluşsal mekanı, ki buna mekanın göreliliği de demek olanaklıdır, ilk kez Norberg-Schulz tarafından tanımlanmıştır, (1963). Relph de mekanı Norberg-Schulz'dan esinlenerek irdelenmiştir, (1987). Yine Aksoy'da Norberg-Schulz'un ardından mekan dizimi ve anlamını analitik bir ayırt edici olarak benimsemiştir, (1989). (Ş. Öymen Gür, 1996, sf:43-44)

Omarakama köyünün mekansal kurgusu ile ilgili çalışmalar yapan Levi-Strauss varoluşsal mekanı bu çalışmalarla açıklamış ve coğrafi mekanın temelini oluşturduğunu savunmuştur. (1987) Bu yerleşim biriminde hiç bir sınır olmamasına karşın, anlamsal sınırlarla oluşmuş mekanlar bulunmaktadır. Bu da varoluşsal mekanın oluşturulmuş sınırlar doğrultusunda değil, topluluğun/toplumun deneyimsel, simgesel ve kültürel yapılanması ile ilgili olarak oluşan ve yaşanan mekanlar oluşturduğunu göstermiştir.

2.1.1 İç Mekan

Mekan çok geniş bir anlam taşır. Bir kimsenin, bir şeyin bulunduğu ya da bir eylemin gerçekleştiği yer mekan olarak tanımlanmaktadır. Bu noktadan sonra iç ve dış mekan farklılaşmaları başlar. Modern mimari hakkında anlatılarında Giedon, mekanı iç ve dış olarak ayırtmıştır (1941,1967). Zevi'de aynı ayrımı yapmıştır. 'Mekan Olarak Mimarlık' (Architecture As Space) ve Mimariyi Görmek Öğrenmek' adlı eserlerinde iç/dış ayrımının belirginleştiği çizginin/sınırın anlaşılması konusu üstünde durmuştur, (1957,1990).

Mekan tanımı birçok kaynakta yer almaktayken, iç mekan tanımına çok az kaynakta rastlanmaktadır. Genel olarak kaynaklarda 'uzayın tanımlanmış parçası, dört cephesi, tavanı ve tabanı tanımlı hacim olarak' genel bir açıklama yer almaktadır.

İç mekan işlevler üzerinden tanımlanabilir. İç mekanların isimlendirilişi ve kurgulanışı işlevlere göre yapılmaktadır. Ders işlenen alanın derslik olarak adlandırılması ve kurgulanması ya da hastanenin hasta kullanıcıların ihtiyaçlarına göre kurgulanması gibi.

2.1.2 Dış Mekan: Mahalle, Cadde, Sokak, Meydan, Çevre

Mahalle: Bir şehrin, bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri, (Büyük Türkçe Sözlük). Bir başka tanım olarak Kent Bilim Terimleri sözlüğünde bir kentin, bir kasabanın, büyükçe bir köyün, yönetim bakımından bölündüğü, yapı bölgeciklerinden ve insan topluluklarından oluşan en küçük parçalardan her biri. (Ruşen Keleş, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, 1998, sf:96).

Cadde: Ana yol, (Büyük Türkçe Sözlük). Kent içinde sokakların bağlandığı ana yol, Hasol, 2005, sf:105).

Caddelerin sadece üzerinden geçilip gidilecek yerler değil, üzerinde kalınacak yerler olduğu düşüncesini ilk dile getirenlerden birisi Alexander'dır. İnsanlık tarihi boyunca

bu şekilde kullanılmış olan caddenin bu şekilde tanımlanması ilk kez bu şekilde yapılmış ve bununla ilgili olarak uygulanmış olan tasarımları incelemiş, caddelerin ortasına bir tümsek/çıkıntı yaparak ve caddenin iki ucunu daha dar yaparak yolun çevrenmesini sağlamak istemiş ve bu şekilde caddenin sadece geçilen değil durulabilecek bir yer haline gelebileceğini belirtmiştir (Alexander ve diğerleri, 1977, sf:590-591).

Norberg-Schulz daha sembolik bir anlam içeren bir tanımlamaya giderken Alexander'dan ayrışır (Schulz, 1971, sf:21): '... İnsan bir düzlemde yollar seçer ve bunları inşa eder ve bu deneyim onun varoluşsal mekanına daha belirli bir yapı kazandırır. İnsanın doğanın dizgilerini ele alması her zaman için yaşadığı mekandan ayrılması, amacı ve çevre hakkında tasavvur ettiği imge doğrultusunda seçtiği bir yolda seyahat etmesi anlamına gelir... Bu yüzden yol, insanın temel varoluş unsurunu temsil eder ve en belli basit orijinal sembolden birisidir...'

Lynch caddeyi tanımlarken başı ve sonu olan, belli noktalarında düğümler ve kesim yerleri olan yollar açıklamasını yapar.

Bir çok araştırmacının ortak fikrine göre caddenin bir kentin içinde bir dış oda olarak işlevlenebilmesi için, meydanla ortak özellik olarak çevrenmişlik hissi barındırması gerekmektedir. Bu konuda Collins (Collins ve diğerleri, 1986, sf:199) insanın bakışının sonsuza uzandığı noktalarda kendini daha rahatsız hissettiğini, ideal caddenin çevrenmiş bir birim olması gerektiğini, kişinin izlenimlerinin bu şekilde yoğunlaştığını ve izlenimleri sonucu oluşan imgenin ancak bu şekilde en iyi hale gelebileceğini belirtir.

Sokak: Şehir ve kasaba içinde yapı adaları arasındaki yol, (Hasol, 2005, sf:422). İl, ilçe vb. Yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol, (Güncel Türkçe Sözlük).

Sokaklar heterojen bir yapı gösteren kentlerde insanların birbiri ile temasını sağlayan, özel ile kamusalın iç içe geçtiği ya da özel alandan kamusal alana ilk geçiş olarak insanlara zengin deneyimler sunan kamusal mekanlardır. Sokaklar kamusal yaşam alanlarımızın en temel bağlayıcı elemanlarıdır (Özcan ve diğerleri, 2003, sf:20).

Sokağın, yaşanılan bir mekan olarak değil, sadece geçiş alanı, kişiyi bir yerden bir yere götüren mekan olması modernistlere ait bir düşüncedir. Buna karşın sokağın, kentin yaşanan bir alanı olarak tasarlanması gerektiği, kent yaşam biçiminin bir tamamlayıcısı olarak tasarlanması postmodernist düşüncenin ürünüdür. Bu yeni yaklaşımla birlikte sokağı uzun zaman bir ulaşım aracı olarak gören ve şekillendiren tasarım anlayışı yerini sokağı yaşam ortamı haline getiren bir anlayışa dönüştürmüştür. İnsan her zaman çevresi ile etkileşim halindedir. Gündelik yaşam içinde insanlar yaşadıkları, çalıştıkları, eğlendikleri ve dinlendikleri yerlerde yani yaşadıkları sokaktan kentin caddelerine kadar uzanan tüm çevrelerinde etkileşim halindedirler. Bu yaklaşımla sokak, fiziksel kurgusunun yanında, bir yaşam biçimini de ifade etmektedir (Özcan ve diğerleri, 2003, s:20).

Schulz, cadde ve sokak tanımı yaparken, ‘...daha kolay düşünülebilen bir biçim, geçmişte de, bölgenin ve kasabanın karakterini bir bütün olarak, ziyaretçiye yoğun bir şekilde sunan küçük evren...’ olarak açıklamaktadır.

Meydan: Halkın toplandığı, çoğu binalarla, ağaçlarla, ya da doğal bölücülerle çevrili, düz, açık ve geniş yer; alan, (Hasol, 2005, sf:320).

Krier(2009), meydan için insanların kullanmayı keşfettiği ilk yer olarak tanım yapar. İlkel zamanlardan itibaren insan ortada bir alan bırakarak yerleşmesini oluşturmuştur. Bu oluşumda, genellikle meydanlara sembolik anlamlar yüklenmiştir. Tarih sürecinde meydanlar manastır, cami gibi kutsal mekanların kurgusuna model olmuştur. İlkel insandan günümüze şehir kurgularında bulunan meydanların, daha küçük ölçekte bir avlu etrafında toplanmış konut kurgusunda var olduğunu görürüz. Daha da küçük ölçeğe indiğimizde konut içlerinde odaların bir avluya (antreye) açılmalarında

gözlenmektedir. Bu durumda temel etken insanların birlikte olmak gereksinimine dayanmaktadır. İlerleyen dönemlerde, tüm kente hitap eden kent meydanlarının oluşturulması, avlu ile başlayan mekan yaratma sürecinin gelişimi olarak görülebilir.

Meydanlar çeşitli ülkelerde 'piazza', 'square' ve 'plaza' gibi farklı isimlerde tanımlanmaktadır. İlk oluşumları konutların açık bir alan etrafına yerleşmesi ile oluşmuştur. Çevresi yapılarla çevrili bu alan tavanı gökyüzü olan bir oda olarak tasvirlenmektedir. Meydan kentin diğer öğelerinden farklı olarak insanı, belirli bir yönelimle sürekli harekete yönlendirmez. İnsana durma, toplanma, başka insanlarla iletişim kurma şansı verir. Genellikle hareketin, gelip geçmenin mekanı olan sokaklarla meydanlar arasındaki en büyük farklılaşma budur. Günümüz tasarım yaklaşımlarında sokaklara da sadece gelip geçilen yer işlevi dışında işlevler verilerek, sokaklar da meydanlar gibi ilgi merkezleri haline getirilmektedirler. Meydanların kentsel yaşamda önemli bir yeri vardır, kullanıcının beklentisini fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan karşıladığı sürece kentsel yaşam kalitesine de katkıda bulunacağı açıktır (Dostoğlu, 2007, sf:21). Bu anlamda incelendiğinde meydanın sadece kare, dikdörtgen ve daire şeklinde olması beklenmez. Meydan oluşumunda şekilden çok işlev önemlidir ve bazen yolun biraz genişlemesi bile meydanı oluşturabilir.

(<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=52&RecID=1287>)

Antik Yunan kültürü içerisinde agora(Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre Klasik Yunan devrinde, halkın bir araya gelerek yönetim, politika, ticaret gibi konuları konuştuğu alan olarak tanımlanmaktadır.) ne anlama geliyorsa, eski Roma kültürü için de Forum(Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre Eski Roma devletinde, Roma'da ve imparatorluğun diğer kentlerinde halkın toplanarak kamu işlerini konuştuğu alan olarak tanımlanmaktadır.) aynı anlama gelmektedir. Agoralarda da, forumlarda da, sadece mal alışverişi değil, daha ağırlıklı olarak fikir alışverişi yapmak için toplanırdı insanlar. Hatta bazı forumlarda fikir alışverişinin mal alışverişinden daha fazla olduğu gözlenmekteydi.

Ortaçağ'da Avrupa şehir oluşumlarında birbirini dik olarak kesen ve dümdüz uzayıp giden sokaklar, caddeler, bulvarlar ve bu yolların sonunda ulaşılan genellikle şekli kare veya dikdörtgen olan meydanlar, görkemli boşluklar olarak tasarlanmış ve kentin

merkez noktaları haline gelmişlerdir. Bu meydanların hepsi oluşum itibari ile birbirlerine benzeseler de, hepsi aslında birbirinden farklıdır.

Meydanlar genel olarak motorlu taşıt trafiğine kapalı alanlardır. Bir katedral, kilise gibi dinsel yapının ya da saray gibi yönetsel bir alanın önüne konumlandırılmışlardır. Dışa kapalı bir his uyandıran bu alanlarda, kişinin öteki mekanlarla iletişimi az ya da çok kesilmiş olur.

Tarihsel sürece bakıldığında, meydanların çeşitli etkinliklerin gerçekleşmesine olanak sağladığı gözlenmektedir. Bu sebeple meydan, merkez olma özelliği gösterir. Meydan sürekliliği olan bir alan değildir; süreksizdir. Meydan kent bütünü içerisinde bakıldığında yollarla beslenen, hareketin başladığı ya da bittiği yeri tanımlar. Meydanın durağanlığına karşı yolların dinamizmi kentin dengesini oluşturmaktadır (<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=52&RecID=1287>).

Schulz (Schulz, 1971,sf:84) meydan tanımını yaparken, meydanın kentsel yapının en belirgin ve en göze çarpan unsuru olduğunu belirtmiş ve meydanın sınırlarının çok net olmamasının bireyin zihninde canlandırmayı kolaylaştırdığını belirtmiş, bu özellikleri dolayısı ile de hareket için hedef oluşturduğunu söylemiştir.

Zucker meydanı açıklarken ‘kamusal/halka ait arazide bir psikolojik park yeri’ tanımını yapar (Zucker, 1966, sf:1-17)

Çevre: Çevre kelimesinin kökeni Fransızca bir kelime olan ‘environ’ teriminden ortaya çıkmaktadır. Environ terimi bir kişinin içinde yaşadığı, bulunduğu, etkilendiği koşullar ve etmenler olarak açıklanmaktadır. Temel öğeler iklim ve biyolojik etmenlerdir ama bunun yanında insan eliyle oluşturulan yapılar da çevreyi oluşturur.

Çevre tanımı her disiplinde farklı bir biçimde algılanmakta ve bu sebeple her disiplinde farklı oluşturulmaktadır. Coğrafya bilimciler çevre tanımını yaparken, yeryüzü şekilleri ve

yeryüzünü çevreleyen atmosferi açıklarlar, toplum bilimciler için çevre bireyi saran diğer insan gruplarıdır. Bireyin arka planı geçmişi psikologlar için çevredir. Mimarlar için ise çevre insanın oluşturduğu yapıların ve bu yapıların çevrelerinin bütünüdür. Gür(1996) çevre kavramını daha geniş bir biçimde ele almıştır. Çevrenin insan olmadan da var olabileceğine değinmiş buna örnek olarak çevrenin sadece insanın büyük çaplı yaratıları ile sınırlandırılmayacağını, kültürün ve sanatın da bir çevre tanımladığını belirtmiştir. Ve '*Mekan çevrenin insana göreli durumudur.*' demiştir. (Ş. Öymen Gür, 1996, sf:44-45) Ekolojik kavramlardan psikolojik kavramlara kadar çevreyi içeren kavramları akılcı bir yolla bütünleştirmek için pek çok çevre modelleri oluşturulmuştur. Bu modellerden biri Ittelson'a aittir (Ittelson, 1960). Ittelson çevreyi yedi bileşeni olan bir ekolojik sistem olarak modellemiştir.

- 1- Algı Sistemi: Bireyin evreni tanınmasının yolu olan, insan ile çevrenin bağı kuran temel düzenek(mekanizma)
- 2- Anlatım Sistemi: Biçim renk, doku, koku, ses ve simgesel anlam gibi özelliklerin insan üstündeki etkilerini içeren sistem
- 3- Değer Sistemi: Kültürün tüm değerlerinin, özellikle estetik değerlerinin bütünü anlatan sistem
- 4- Uyum Sistemi: Çevrenin etkinliklere olanak verici veya önleyici olma derecesini anlatan sistem
- 5- Bütünleyici Sistem: Çevrenin (Surrounding) içerdiği veya yöneldiği toplumsal grup türlerinden oluşan sistem
- 6- Gereçler Sistemi: Çevrenin sağladığı gereç ve bina olanaklarını barındıran sistem
- 7- Tüm bileşenlerin genel ekolojik ilişkilerinden oluşan sistem.

Bir başka model ise Lawton'a aittir. Lawton çevreyi beş bileşenli bir ekolojik sistem olarak modellemiştir (Lawton, 1970):

1- Birey

2- Fiziksel çevre: coğrafya, iklim, kaynaklar ve insan yapısı çizgilerden oluşan sistem.

3- İnsan Çevre: aile, arkadaş, yetke kişi(otorite) iş grubu gibi önemli davranış denetim kaynaklarını oluşturan sistem.

4- İnsan Üstü Çevre: yaş, sınıf, ırksal köken, yaşam biçimi ve diğer özelliklerin oluşturduğu çevre

5- Toplumsal Çevre: toplumsal norm ve kurallar çevresi.

Öznel ve nesnel çevre ayırımına ilk kez vurgu yapan kişi Koffka'dır, (Koffka, 1935). 1951 de Lewin de kişinin eylemlerinin sadece çevresine bağlı olmadığını aynı zamanda kişinin karakterine de bağlı olduğunu söylemiştir. Coğrafya bilimci Kirk bu görüşleri geliştirerek çevreyi 3 aşamada modellemiştir.

1-Olgusal Çevre: Nesnel evreni

2-Kişisel Çevre:

a-Davranışsal Çevre: Kişinin nesnel evreninden edindiği imgeler evreni

b-Deneyimsel Çevre: Bireyin tutum, inanç ve eylemlerinden oluşan evren

3-Bağlamsal Çevre: Kişinin geçmişini yansıtan algılarını saptıran kültür, etnik grup, sınıf, yaş ve cinsiyet gibi toplumsal özellikleri.

Mimari olarak incelendiğinde insanın işlevsel çevresi yaşadığı, çalıştığı, eğlendiği, dinlendiği vb. gibi işlevlerin gerçekleştiği boşun ve bu boşunun somut mimari özellikleri ve soyut geometrisinden oluşur. İnsan algısı, tüm bu işlevler gerçekleştirilirken doğrudan algılayabildiği iç ve dış mekanlar ve bu mekanların fiziksel niteliklerinden oluşur. Bu çevrelerde ise, insanın yüz yüze ve doğrudan iletişim kurduğu toplumsal gruplar vardır. (aktaran Ş. Öymen Gür, 1996, sf:38-39-42-43)

Daha geniş bir mimari çevre tanımlaması yapılacak olunursa; insanın oluşturduğu yapılar ve bu alanlarda varlığını sürdüren toplumsal grup veya gruplardır.

2.1.3 Özel Alan

Aristoteles toplumsal ve politik alan, yani aile ve kamusal alan arasındaki ayrımı ilk olarak yapan kişidir (Arendt, 1994, sf:72-75). Aristoteles her insanın (yurttaşın) iki varlık durumu olduğuna değinmiştir ve bunların insanın kendine ait (idion) ve kamusal (koinon) olarak kesin bir biçimde birbirlerinden ayrıldığını dile getirmiştir. Kamu terimi sadece bize ait olanı değil, hepimiz için ortak olan alanları kastetmektedir. Sennett bu konuda ‘...kamusal alan insan yaratımıdır, özel alan ise insanlık durumudur...’ der.

Özel mekanın kamusal mekandan ayrıldığı nokta, kamusal mekan herkesin alanı iken, özel mekanın kullanım haklarının ve sorumluluklarının belirli kişiler ya da sadece bir kişi üzerinde toplanmasıdır.

Krier kamusal mekan ve özel mekan arasındaki geçişler ve bu mekanların birbirleri ile ilişkilerini konu alan çalışmalar yapmıştır. Kamusal ve özel mekanların kullanım ve işlev açısından birbirleriyle ilişkileri sonucu meydana gelen geçişler, bir tampon bölge niteliğinde yarı özel ve yarı kamusal alanları oluşturmaktadırlar (Krier, 1988, sf:15).

Newman da Krier’in düşünce sistemini benimsemektedir ve 4’lü bir kamusal alan, özele uzanan mekan hiyerarşisi oluşturmuştur:

1-Kamusal dış mekan

2-Yarı kamusal dış mekan

3-Yarı özel dış mekan

4-Özel dış mekan

Bu mekan türlerinin hepsi kendilerine özgü yaşantıları ve kullanım şekilleri ile birbirlerinden farklı olsalar da birbirleri ile ilişkide olup birbirlerini etkilemek istemektedirler. (Aktaran: Erdönmez, 2005, s:76)

Bu alan hiyerarşisi içinde kamusal iç alanlar incelenmeli, kamusal alan ve kamusal mekan farklılıkları da göz ardı edilmemelidir.

Çoğunlukla yarı kamusal ya da yarı özel mekanların kullanıcıları belirlidir ve bu kullanımlar denetlenebilir durumdadır. Mekanların birbirlerine göre daha özel ya da daha kamusal olması, o mekanların kullanım amaçlarına, kullanan kişilere, denetlenebilir olmasına ve bu gibi durumlara bağlıdır. Örneğin bir konutta yatak odası salona göre çok daha özeldir, salon da balkona göre daha özel bir konumdadır. Bireyin hayatı hem kamusal hem de özel alanda geçer. Bireyin özel alanları bireyin kişisel durumunu ve değerlerini yansıtır, içinde bulunduğu kamusal alan ise sosyal durumunu yansıtmaktadır.

Son yıllarda kamusal ve özel alan arasındaki bölünme pek çok hukuk otoritesi tarafından değerlendirilmekte ve tartışılmaktadır. Benn ve Gaus tarafından da savunulduğu gibi, kamusal ve özelin sürekliliğinin, erişim derecesi, hizmet ettiği kullanıcılar ve ilgi alanları gibi özelliklerle ayrıştırılması çok daha yaygındır. Son 20-30 yılda kamusal alan kavramında bir belirsizleşme söz konusudur. Özellikle günümüz kentlerinde bireylerin günlük yaşayışlarını sürdürdükleri mekan tip ve çeşitlerinde büyük değişiklikler gözlenmektedir (Aktaran: Erdönmez, 2005, sf:77).

2.1.4 Kamusal Alan

2.1.4.1 Kent

Prof. Dr. Ruşen Keleş'in tanımı ile kent sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir (Keleş, 1998 sf:75). Harita üzerinde herhangi bir ülkenin fiziki şartları ve insan yerleşme yoğunlukları incelendiğinde, her yerde eşit nüfus dağılımı olmadığı gözlenmektedir. Kimi bölgelerde yerleşme ve nüfus yoğunluğu fazla iken, kimi yerlerde oldukça düşük bir yoğunluk ile karşılaşılmaktadır. Bu farklılığın belli başlı sebepleri bulunmaktadır. Öncelikli sebep doğal çevre koşullarıdır; farklı yoğunlukta yerleşimler oluşmasında diğer sebepler tarihsel gelişim içinde oluşan ve zenginleşen sosyo-ekonomik ve kültürel çevrede bölgenin yoğun ya da daha az yoğun bir biçimde örgütlenmesinde ve benzeri unsurlardır. Bütün bölgelerin kendi karakteristik özellikleri bulunmaktadır. Buldukları alan, atmosferik özellikleri, doğa yapısı, jeolojik oluşumu ve tarihsel süreç içerisinde gelişen özellikleri ve bölgede yaşayan insanların ekledikleri ile bölge karakteristiği oluşur. İnsanın bölgeye kattığı gelenek ve görenekler, kanunlar, yaşam şekli, yönetim şekli ve benzeri özellikler belirleyicidir. Bir bölgenin sürekli yaşam alanı olarak seçilmesi o bölgenin çevresi için bir merkez ve çekim merkezi olması sonucunu doğurur ve bölge seçimi eğer bölgede yaşayanları tatmin ederse bölge gelişmeye ve sanayileşme başlar.

Kentin pek çok tanımı ile karşılaşılmaktadır. Kent tanımı ülkeler arasında bile farklılık göstermektedir. Bu tanımlarda sıklıkla karşımıza çıkan başlıca veriler, kentin çevresindeki yerleşkelerle nispeten bir merkez olduğu, tarımsal üretim dışı üretim yapılan ve hem tarım dışı üretimin hem de tarımsal ürünlerin dağıtım ve bu ürünlerle ilgili her türlü işlemin kontrol alanı olduğu, siyasal bir alan olduğu, nüfus yerleşmesi ve iş yeri alanlarının yer aldığı, uzmanlaşma ve örgütlenme ile gelişen özgün bir kentsel

yaşama sahip olan ve bu özellikleri ile tercih edilen bir merkez olduğudur. (Prof. Hande Suher, Türkiye’de Kentleşme, Makale, sf:5-9)

Kent rastlantısal olarak tasarlanmamalıdır. Kentte bir bina bile tasarlanırken, bina sadece iç alanlarının fonksiyonlarına göre tasarlanamaz. Binanın çevresiyle, kentle kurduğu ilişkinin düzeni, o binanın kentle bütünleşikliğinin göstergesidir. Kenti oluşturan temel öğeler olan binalar, yollar, meydanlar tasarlanırken kent fonksiyonları için gerekli olan boşluk ve doluluk oranları, kentin süreç içerisindeki gelişimine dair hedefler ve planlar doğrultusunda elde edilen verilere göre şekillendirilir. Kentteki binalardan geriye kalan alan ne kadar düşünülmüş ise kentteki dış mekanlar o kadar kente katkı yapmış olur. Günümüzde kentin binalar dışında kalan alanları sadece geçiş alanları değil, yaşanılan alanlar da olmuşlardır.

Kuban (2002) her uygarlığın kent oluşumunun farklı olduğunu, kent tasarımının her uygarlığın kendi toplumsal ve kültürel örgütlenmesine göre oluştuğunu dile getirmektedir. Bunu örneklerdirken Eski Yunan kent yapısının Bizans ortaçağ kentlerinden farklı olduğunu söylemektedir. Aynı ya da yakın zamanlı ya da peşi sıra dönemler ya da uygarlıklar olsalar bile kent oluşumlarının farklı olduğu belirtilmiştir.

2.1.4.2 Kamusal Alan

Güncel Türkçe Sözlükte Kamusal Alan; kamuya ait, kamu ile ilgili işlerin yapıldığı tanımına ulaşılmaktadır. Sosyolojik olarak tanımı hangi kültürden, hangi dinden ve hatta hangi sosyal statüden olursa olsun, her bireye sunulmuş veya açılmış alandır.

Kamusal alanı Keleş(2015 sf:40-41) tanımlarken özellikle coğrafi ya da topoğrafik bir alan olmaksızın söylev ve işlevlerin ağır bastığı bir kavram olarak tanımlar. Bununla birlikte kamusal alanı kent yaşamı içerisinde değerlendirirken farklı bir tanımlama da yapmaktadır. ‘Meydanlar, sokaklar, kentlerin kültür, tarih ve mimarlık kalıtını barındıran kesimleri, yeşil ve açık alanlar, eğitim, sanat ve kültür tesislerinin yer aldığı semtler kamusal alanın en çok bilinen örneklerdir’ der. Keleş kamusal alanın en önemli etmenlerinden olan meydanlara özellikle değinmektedir. Meydanların farklı işlevler

barındırabilen (kent meydanı, pazar kurulan meydan, dinsel yapıların etrafındaki meydanlar, büyük caddelerin kesişme noktaları, gösteri alanları, yeşil alanlar vb.) alanlar olması özelinde karşılaşmaların, ortaklıkların en çok görüldüğü mecra olarak nitelemektedir.

Hannah Arendt'e (2000) göre kamusal alanın temelinde herkes tarafından duyulabilirlik, görülebilirlik ve ulaşılabilirlik yer almaktadır. Kamusal alanı hem mekansal hem de bir mecra olarak ele almıştır. Bu bilgi temelinde Gürallar (2009) kamusal alanı görülebilir, duyulabilir ve ulaşılabilir olması anlamında 'aleni' olan olarak açıklamaktadır. Bu alenilikle birlikte bir ortaklığı da beraberinde getirmektedir. Bu ortaklık ortak kullanım olarak gözlenmektedir. Bu açıklamalar ile birlikte kamusal alanın politik ve demokratik etkinlikleri, kent yaşamı ve günlük yaşam ile doğrudan ilintili olarak kamusal alan incelenmektedir.

Arendt ve Habermas benzer bir bakış açısı ile tarihsel süreç içinde kamusal alana bakmaktadırlar. Yunan antik şehir devletlerinde 'ortak kullanılan' polis'in, 'tek tek şahıslara ait olan' oikos'tan ayrıştığını dile getirmektedirler ve kamusal hayatın agora'da geçtiğine değinmektedirler.

Panerai (1999) kamusal alanı fiziksel olarak tanımlamıştır. Kamusal alan bir yollar bütünüdür. Tüm yollar, sokaklar, caddeler, sahil yolları, plajlar, bulvarlar, köprüler, binaların önlerinde kalan alanlar... vb. kamusal alanı oluşturur. Kentlerdeki dağılım ve dolaşım bu kamusal alanların örgütlenmesi ile düzenlenmektedir. (aktaran Gökğür, 2008, sf:79)

Kamusal alan ile ilgili Max Weber'in çalışmaları önem taşımaktadır. 'Ortak' alanlar ve 'yurttaşlara' ait alanlar şeklinde 1950-1960'li yıllarda ortaya çıkan alan nitelendirmeleri, 1970'li yıllarla birlikte 'kamusal alan' olarak nitelenen kavrama dönüşmüştür. Kamusal alanla ilgili kısaca bazı tanımlamalar yapılabilmektedir. Bunlar; ev dışında kalan alanların bütünü, halkın karşılaştığı ve sosyalleşme şansı bulduğu alanlar, ortaklaşa ekonominin merkez ögesi, demokrasinin meşrulaştığı alan vb.dir. Kamusal alan ile ilgili

pek çok tanımlama olduğu halde bunlar genellikle kamusal alanın sembolik yönü ile ilgilidir.

Genel anlamda kamusal alan kentte serbest kullanımı olan, erişilebilir boş alanlardır. Kent yapısının içindeki boş alanlar ve hatta bina ve yol arasında kalan alanlar olarak kabul edilir. Kamusal kelimesi halkla ilgili ve devlete ya da kuruluşlara ait olmak üzere birbirine bağlı iki anlamı bünyesinde barındırmaktadır. Buradan hareketle kamusal alan kullanımı halka açık, halkın mülkiyetinde bir alanken, bu alanın tahsisi, organize edilmesi ve yönetimi resmi kararlara bağlıdır, (<http://espacepublic.marseillecitadin>).

Klasik anlamada kamusal alan hukuksal ve politik düzenlemedir. Kamusal alanın temel görevi ayırıcı etmenlere karşı koyma ve sınırlandırmadır. Fustel de Coulanges, 'La Cite' adlı kitabında kent tanımlaması yaparken 'urbs' ve 'civitas' terimlerinden faydalanmıştır. Urbs kentin maddi boyutunu ifade ederken civitas ise kentin politik boyutunu ifade için kullanılmıştır. Kamusal alanın en büyük öğretici gücü, bireyin diğer bireylerle benzerlik ve farklılıklarını ayırt ettiği alan olmasıdır. Bu kamusal alanın bireye sunduğu 'anonim olma' gücündendir, (Ghorra-Gobin, 2001).

Habermas (2017) çalışmalarında kamusal alanı fiziksel ve sembolik anlamda kullanmıştır. Fiziksel anlamda kullanması kamusal alanı oluşturan cadde, sokak, meydanlarda toplumun şikayetlerini belirtebilmesi, yetkiye karşı muhalefet oluşturabilmesi ve yeni bir düzenin oluşabilmesi için çağrıda bulunabileceği bir alan olması ile ilgilidir. Sembolik anlamı ise kamusal düşünce, kamusal görüş ve basın özgürlüğü gibi konularda kamusal alanının gereken amaçları sağlayan mekan olması ile ilgili olarak tariflenmiştir. Demokrasinin temel haklarından birinin kamusal alan kullanımı olduğu fikrini geliştirmiştir. Habermas'ın görüşleri üzerine çalışmaları bulunan Fransız tarihçi Thierry Paquot, Habermas'ın (Öffentliche Raum) Kamusal Alan sözcüğü yerine (Öffentlichkeit) Kamusal Ortam sözcüğünü kullandığına dikkat çekerek, Habermas'ın kamusal alana öncelikli olarak felsefi bir kavram olarak yaklaştığını belirtmektedir.

Evring Goffman'ın çalışmalarına göre 19. yüzyılın ortalarından beri özel yaşam çerçevesi kamusal alan kavramını bozmuş, hatta yok etmiştir. Bu cümle açıklanma gereksinimi barındıran bir cümledir. 19. yüzyılın ortalarından beri kamusal alan kavramı sürekli anlam değiştiren bir süreç içerisinde. Kamusal alan Yunan ya da Antik Roma devletlerinde halkın bir araya gelip tartıştığı bir alanken günümüzde bu özelliğinden başka anlamlar da taşımaktadır. Bir araya gelip yeme, içme, eğlenme gibi aktivitelerin gerçekleştirildiği bir alana dönüşmekle birlikte giyim kuşam kodlarından davranış kodlarına kadar büyük değişiklikler gözlenmektedir.

Sennett kamusal alana daha farklı bir yaklaşımda bulunmuş ve kamusal alanın maddi bir alan olduğunu, kentsel ya da kentsel olmayan bir topluluğun içinde yer aldığı meydan, cadde gibi daha soyut bir alan olduğunu belirtmiştir. Çalışmalarında kamusal alanın o kentin ruhu, ambiyansı olduğunu belirtmiştir. Bu alanlarla birlikte kent sosyal ve sembolik olarak değişir, dönüşür ve yeniden biçimlenir. Tarihi süreç içerisinde demokrasinin kalbi olan, kentin kalbi, yurttaşlık hislerinin merkez noktası, toplumsal belleğin anı deposu olan bu alanlar, işlevsel şehircilik düşüncelerinin gelişmesi ile anlam bozulması yaşamıştır. Sennett 60'lı yıllarla birlikte kamusal alanın geleneksel anlamını kaybederek, yerini hareket merkezli bir alan oluşumuna bırakmış olduğunu ve kamusal alanın bu süreçten sonra ulaşımına bağlı olarak sadece hareket etme işlevine indirgenmiş olduğunu belirtmektedir. Buradan yola çıkarak sokağın sosyal anlamını yitirerek zorunlu bir geçiş alanına dönüştüğünü söyler.

Sennett kamusal alanda kesin çizgilerle belirlenmiş bir düzen gerekmeyeceğini, düzensizliğin, doluluğun, sıkışıklığın, aşırılığın ve benzeri özelliklerin kamusal alan özellikleri olarak sayılabileceğine değinmiştir. İnsan sıkışık durumlu nesnelere arasındayken yavaşlama eğilimi göstermektedir. Bu insana gideceği güzergahı belirlemede yardımcı olabilir, ayrıca çeşitli karşılaşmalara sebep olabilir.

Weber de bu karşılaşma düşüncesine katılarak, çeşitli sosyal sınıflardan, ırklardan, dinlerden ve etnik kökenlerden insanların karşılaşma noktası olarak görür kamusal alanı. Bu düşünceye bağlı olarak kamusal alanının insanların karşılıklı ilişkiler

geliştirdikleri, karşıtlıkları ve sorunlar üzerinde fikir alışverişinde bulunabildikleri bir alan olarak tanımlamasını yapar.

Kamusal alan ile ilgili daha farklı bir bakış açısını ise Jean-Marc Ferry getirmiştir. Ferry'e göre kamusal alan sanayi sonrası toplumlara özgü olarak karşımıza çıkan teknolojik ve kurumsal düzenlemelerin oluşum gösterdiği medyatik bir çerçevedir. Ferry sanayi sonrası kamusal alanın egemen ögesinin televizyon olduğunu ve insanın görsel ve işitsel bir alanla yetindiğini söylemektedir.

Kenti üçe ayıran bir tanımlama modeli de D. Wolton'a aittir. Bu modelde yer alan alanlar ortak alanlar, kamusal alanlar ve politik alanlar olarak belirtilmiştir. Kamusal alanın oluşma süreci başlangıcında caddeleri, sokakları, meydanı ve alışverişini tanımlayan fiziksel bir mekan olduğunu fakat 16. ve 17. yüzyıllarla birlikte bu alanın sadece fiziksel bir alan olmaktan çıkıp sembolik bir anlam kazandığı gözlenir. Bu yeni anlam monarşi ve rahipler sınıfına karşı birey ve kişilik kavramlarının gelişim göstermesi ve kutsal olanla maddi olanın birbirlerinden ayrılması ile ortaya çıkmıştır. Kamusal alanın ortaya çıkışı 16. yüzyılda Latince 'publicus' (herkes) kavramının doğması ile beraberdir. Ortak alandan kamusal alana geçişte demokrasinin temel özelliği olan özgürlük ilkesi önem taşımaktadır. Ortaya çıkan bu kamusal alan, ortak alan olarak tabir edilen alanın içinde gelişen bir tartışma, müzakere etme alanıdır. Bu modelde üçüncü olarak karşımıza çıkan politik alan bu alanlar içerisindeki en küçük alandır. Politik eylem ve kararların sınırlı yeridir. Bu anlamda kamusal alan sivil toplum kuruluşlarından destek alan bir olgudur. Aynı zamanda kamusal alan modern toplumlarda demokratik meşrutiyetin temelidir (Özbek, 2004).

'İnsanların uyum içinde ve birlikte hareket ettikleri yer' olarak tanımlar kamusal alanı Arendt(1996). Yaşam alanlarından ve politik alandan kamusal alanın ayrılan noktası, bireyin-herkesin katılımcı olabildiği alan olmasıdır. Birey kamusal alan içerisinde politik eylem yapabilme özgürlüğüne sahiptir.

Bir alanın kamusal alan olabilmesi için giriş çıkışında herhangi bir kontrol mekanizması olmaması, bireyin özgür olarak bu alanda bulunabilmesi ve bu alanın çeşitli grup ya da gruplarca kullanılabilen bir alan değil herkesin dilediğince bulunabildiği bir alan olması gerekmektedir. Bu niteliklerden herhangi biri bile eksik olursa o alan kamusal alan olarak nitelendirilemez.

Son 20-25 yılda hızla gelişen ve değişen dünya ile birlikte kamusal alan tarifi de değişmiş ve tarih içindeki önemli rolünü kaybetmiştir. Günümüz kentlerinde alanlar özelleşmiş, her alan kendi içinde farklı bir standardizasyona gitmiş ve bunun sonucunda herkese açık alanlar yerlerini büyük ölçüde belirli gruplara ayrılmış alanlara bırakmıştır. Bu mevcut kamusal alanların nitelikleri, işlevi ve kalitesi azalmıştır. (Gökgür, 2008, sf:11-16)

Günümüzde kamusal alan kent dinamiğinin ve kentin kültürel yapısının bir yansımasıdır. Kent hem birbirinden farklı insanların anonim kalabilecekleri, hem de beraberce mücadele edebilecekleri bir alandır. Kentte üç güç kategorisi bulunmaktadır. Bunlar birincil olarak kentte yaşayanlar, ikincil olarak ekonomik gücü elinde tutan kesimin yaşayış seçimleri ve bunlar için seçtikleri alanlar, farklı politikalarla ortaya çıkan proje, bu projelerin gereksinimleri ve üçüncül olarak bu konuda düzenlemeler yapan planlamacılar ve seçilmiş kişiler.

Kent ve kamusal alan oluşumunda en önemli faktör yerel yönetimler ve kentte yaşayan kişilerin yaşayış şekilleridir. Ulaşım ve iletişim teknolojileri son yıllarda çok büyük bir gelişme göstermiş ve kentte yaşayan insanların temel istek ve ihtiyaçlarına ulaşmalarının ana ögesi haline gelmiştir. Kentte yaşayan kişinin hareketliliği onun sosyal konumunun bir göstergesi haline gelmiştir. Bahsi geçen hareketlilik sadece çalışmaya bağlı bir hareketlilik değildir. Günümüz kentlisi eğlenmek ve dinlenmek için de hareketlilik göstermektedir. Kentteki bu hareketlilik değişimi nedenleri;

1- Değişen ritim,

Günümüzde kentler 24 saat yaşamaktadırlar. Bununla birlikte hizmet, yer, zaman algısı değişim göstermiştir. Daha önce temel ritim fabrika giriş çıkışlarına bağlı idi. Günümüzde sektörler arası farklar ve iş saatleri dışında da hareket halinde olan halk sebebi ile kentte ritim artık karışıktır.

2-Doğa ve Kent birlikteliği,

Yaşam şekli ve ritminin insan üstündeki etkileri, buna ek olarak insanın doğada yarattığı tahribatın gözle görünür sonuçlar vermeye başlaması ile birlikte doğaya verilen önem artmaya başlamıştır. İnsanlar artık dinlenince ve eğlenince saatlerinde doğada olmayı tercih edebilmekte, spor faaliyetleri ve merkezleri doğa ile daha iç içe konumlanmaktadır. Ayrıca günümüzde turizmin önem kazanması da kentteki hareketliliği artırmıştır.

Günümüz modern insanı hareketi bir zorunluluk değil bir yaşam biçimi haline getirmiştir. Birey hareketli olarak kenti daha zengin bir biçimde yaşar ve bu hareketlilik bireye anonim olabilme şansını verir. Bunların dışında hareketlilik farklı bir aidiyet, farklı etkinliklerde bulunabilme, farklı kimliklere bürünebilme ve farklı ortamlarda bulunabilme şansını da sunar. Farklı deneyimlerle gelişen birey kentle hareket aracılığı ile bağlantı kurmuş olur. Kentte hareket halinde olan bireyin temel noktası konuttur. Konutta birey daha çok yalnız olmayı ya da yakınları ile olmayı tercih eder. Günümüz modern yaşamı komşuluk ilişkilerini oldukça geri plana atarak temelde konut alanında komşularla problem yaşamamak üzere bir düzen getirmiştir. Birey komşuları ile sosyalleşme isteği içinde değildir. Bireyin faaliyet alanı ‘özel ve kamusal’ alandır. Bu alanlar iki temel başlıkla açıklanabilir;

-Eski kent merkezleri kent cazibe merkezleri haline getirilmektedirler. Dönem dönem cazibe merkezi olma özelliklerini kaybetseler ya da bu özellikleri bir miktar azalsa da özellikle yerel yönetimlerin çalışmaları ile bu alanlar hem sosyolojik hem psikolojik hem de ekonomik olarak büyük önem arz etmektedirler. Bu merkezler onları oluşturan

etkinlikler, mimari özellikler, ticari merkezler, kültürel aktiviteler, dinlenme ve eğlenme alanları ile sembolik olarak da kentin en önemli yeri haline gelmekte/getirilmektedir. Bu alanlarda temel his yerel aidiyettir.

-Bir diğer tip kamusal alan da iş merkezlerinin çevresinde ve sanayi bölgelerinin dönüşümü ile oluşan alanlardır. Her gün çalışan binlerce insan bu alanlarda karşılaşmaktadır. Bu bölgelerin tasarımı çok büyük önem arz etmektedir. Buna ek olarak günümüzde iş merkezleri çevresinde özellikle dinlenme alanları oluşturulmakta ve bu alandaki hareketlilik mesai saatleri dışına da taşınmaktadır.

Ek olarak günümüzde kent parkları, ormanlar gibi kentin önemli yerlerinde bireyin kendini hem yerele hem de küresele ait hissedebileceği alanlar oluşturulmaktadır. Bu daha önce bahsi geçen günümüz insanının dinlenme ve eğlenme için doğaya yönelmesi ile de ilgilidir. (Gökgür, 2008, sf:33-36)

Kentlerin oluştuğu günden günümüze kentler içerisinde barındırdığı bireyleri şekillendirmiş, ve bu bireyler tarafından şekillendirilmiştir. Bu değişim ve dönüşüm sebebi ile kentleri yaşayan organizmalar olarak tanımlamak mümkündür. Kamusal alanın birey üstündeki bu etkisi kentleri daha yaşanabilir kılan en önemli unsurdur.

Kamusal alan mekansal olduğu kadar özgür düşünce, kendini ifade edebilme, bilgiye eşit ulaşım, demokratik bir biçimde tartışma, bir araya gelme(toplanma) ve farklılıkların bir arada bulunabilmesi ile de ilişkilidir. Bu özellikleri dolayısıyla kamusal alan etik ile ve hukuk kavramları da kamusal alanın şekillendiricisi konumundadır.(Onat, 2013) Bu düşünceden yola çıkarak iletişim ortamların kamusal alan olma özelliği bulunmaktadır. Medya bir kamusal alan olma özelliği göstermektedir. Günümüzde bu tarz bir iletişim ortamı olarak gazete-dergiler, radyo-televizyon, sosyal medya-çevrim içi yayıncılık mecraları kullanılmaktadır. Bu mecralarının tümü kitle iletişim araçları olarak adlandırılmaktadır. 1990'ların ortaları ile birlikte ülkemizde internet kullanımı başlamıştır. İnternetin her geçen gün daha güçlü bir iletişim alanı haline gelmesi ile sosyal medya da bir kamusal alan olarak kendine yer bulmuştur. Her kültürden, sosyo-

ekonomik ve sosyo-kültürel durumdan, cinsiyetten, dilden, dinden, siyasi görüşten insanın erişim sağlayıp sosyalleşebildiği, fikir paylaşımı yapabildiği ve bilgiye erişebildiği bir mecra olarak sosyal medya yeni bir kamusal alan ortamı oluşturmaktadır. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/20423>)

Kamusal alanın Yunan agoralarından ya da Roma forumlarından günümüze kadar olan değişimden kitle iletişim araçlarının önemli rolü bulunmaktadır. Çeşitli tartışmaların yapıldığı, yönetim, siyaset, politika, ticaret gibi konuların bir araya gelinerek konuşulduğu bu fiziksel alan internet ortamına taşınmıştır.

2.1.4.3 Kamusal Mekan

Kamusal mekan tanımı Çubuk (1991, sf:16) tarafından toplu yaşamın süre gelen tüm etkinliklerinin her yaş, cinsiyet, inanış, kültür ve meslek grubunun yaralanmasına açık, kent yapısı içinde yer alan mekan olarak tanımlanmış, bu mekanda tüm insani eylemlerin (sosyal-kültürel-ticari-dini-eğitim-spor gibi) yapılabilir olduğunu dile getirmiştir.

Birsel (2006, s. 25) kentin kamusal mekânları toplum kesimleri ve bireylerin politik eylem alanı olma nitelikleriyle de kamusal alanın olmazsa olmaz mekânlarıdır olarak tanımlamıştır. Özbek(2004) gündelik yaşamda kullandığımız kamu kelimesinin ‘devlet’ kelimesini aklımıza getirdiğini belirtmiştir. Kamusal denildiğinde devlete ait kurum kuruluş ve alanların kastedildiği kontrollü ve resmi alanlar akla gelmektedir der. Fakat Habermas’ın da belirttiği gibi kamusal alan toplumsal yaşantımızda kamuoyunun içinde olduğu alandır. Kamusal mekan ile ilgili çalışmalar yapan Kapanık kamusal mekanların kamusal alanlara göre daha tanımlı alanlar olduğunu belirtmiş bununla birlikte sınırları ve potansiyellerinin tam olarak belirlenmemiş olduğunu dile getirmiştir. Kamusal mekanın toplumun hiç bir kesiminin ya da bireyinin ayırt edilmeksizin kullanımı düşünülerek tasarlanmış ve uygulanmış açık ve kapalı alanlar olduğunu belirtir. Burada önemli noktalardan biri bu mekanların (adliyeler, toplu taşıma istasyonları, okullar vb.) sahibi ya da işletmecisinin devlet olmasından kaynaklanan bir yanlış kullanımla bu alanlara kamusal alan denildiğini dile getirmektedir. Çalışmasında

Türkiye’de kamusal mekanların şekillendirilmesi ile ilgili bir eleştiri getirmiş ve kamusal mekanların şekillendirilişinde şeffaflık ve katılımcılık bulunmadığını bunun da sebebinin kuvvetli bir kamusal alan oluşmaması olduğunu söylemiştir. (<http://v3.arkitera.com/g60-kamusal-mimarlikta-muhafazakarlik.html>)

2.1.4.4 Kentsel Mekan

Yılmaz ve Koca (2009,2017) Kamusal alan ve kentsel mekan birbirleriyle ilişkili ama birbirleriyle örtüşmeyen alanlar olduğunu belirtir ve bununla birlikte kentsel mekanın kamusal alanın oluşması ve gelişmesinde büyük önem taşıdığını dile getirmektedirler. Kentsel mekanı mimarlık disiplini içerisinde tanımını yaparken ‘Toplum yaşantısı içerisinde her bir yerin eşit olarak kullanabildiği, içerisinde fikir üretilen, deneyimlenen, paylaşılan, kimi zaman dönüştürülen ve yeniden üretilen ortak alanlar’ ifadesini kullanmışlardır.

Kentsel mekan, dış mekan olarak da adlandırdığımız caddelerde, parklarda, meydanlarda, bahçelerde ve buna benzer mekanlardan insan tarafından inşa edilmiş yapıtlar arasında bulunan ve bu yapıtlarla sınırlandırılmış mekandır. (Hasol,2005, sf:313)

Kentsel mekan ile ilgili bir diğer tanımlama Madanipour tarafından yapılmış olup herkes tarafından ulaşılabilen ve fiziksel bir alan olarak açıklanmıştır. Aynı zamanda Madanipour bu alanı yabancı ve yerlilerin çok az kısıtlamalarla girebildikleri, kasaba şehir, kırsal alan gibi alanların içerisinde kalan mekanlar olarak tanımlar. Krier farklı bir bakış açısı ile eğer estetik değerlendirme yapılmazsa tüm dış mekanların kentsel mekan olarak adlandırılabilineceğini dile getirmektedir.

İnceoğlu ve Aytuğ (2009) kentsel mekanı tanımlarken dış mekanda yapıtların birbirleriyle ve çevrelerindeki diğer öğelerle ilişkilerinin, yakınlık ve uzaklık ilişkilerinin oluşturduğu mekan açıklamasını yapmışlardır. Kentsel mekanların halkın kolaylıkla ulaşabildiği yapılaşmış ya da doğal her türlü çevreyi kapsadığını

belirtilmektedir. Bu çerçeveden incelendiğinde kentsel mekan caddeleri, meydanları, yolları, konut yerleşiminin olduğu alanları, kamusal kullanıma açık parkları, halkın kamusal/özel ayrımı yapılmaksızın kolaylıkla girebildiği alanları kapsar.

Kentsel mekanın kentsel dokunun yapılaşmamış kısımları dışında kalan alanları olduğu tanımlamasını Şahin ve Dostoğlu (2007) yapmıştır. Nitelikli kentsel mekan düzenlemelerinin kentlerin fiziksel, ekonomik ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunduğunu söylemişlerdir. Kentsel mekan dolaşımı sağlayan yolları da içermekle birlikte halkın ortak paylaşım alanı olarak da var olmaktadır.

Kent mekanları sadece fiziksel özellikleri ile değil, aynı zamanda toplumsal, sosyal ve psikolojik anlamları ile bir bütün olarak incelenmelidir (Erdönmez, 2006).

2.1.4.5 Kentli Hakkı

Kamusal alan konusu çalışılırken Kentli Hakkı olarak bilinen haklardan söz edilmesi önem taşımaktadır. 1992 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiştir. 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşmuş bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metnin oluşmasında kentte yaşayan insan sayısının ve kente bir sebeple gelip geçici olarak orada bulunan insanların haklarının korunması ve yaşayışın bir düzene sokulması temel olarak amaçlanmıştır. Kentlerin fiziksel, sosyolojik, ekonomik, kültürel, psikolojik durumları kentlileri doğrudan etkilemekte, bu şartlardaki değişimler büyük etkiler yapmaktadırlar. Örneğin bir kentin hava kirliliği, güvenlik sorunları, ulaşım ve dolaşım sorunları gibi sorunlar kentlileri ve kente geçici bir süre için gelen herkesi doğrudan etkileyecektir.

(<http://www.ihd.org.tr/kentlhaklarinin-kavramsal-temeller/>)

Keleş (2015) Kentli Hakkına değinirken öncelikli olarak hak kelimesinin sözlük anlamına değinmektedir. En temel anlamda hak çıkarların yasalarla güvence altına alınmış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte yaş, din, etnik köken,

statü, dil, cinsiyet, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklar göz önüne alınmaksızın herkesin ortak hakları olarak kabul edilmesi esastır.

Kentli haklarıyla ilgili 20 maddelik deklarasyon maddeleri:

1. Güvenlik,
  2. Kirletilmemiş, sağlıklı bir çevre,
  3. İstihdam,
  4. Konut,
  5. Dolaşım,
  6. Sağlık,
  7. Spor ve dinlence,
  8. Kültür,
  9. Kültürlerarası kaynaşma,
  10. Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre,
  11. İşlevlerin uyumu,
  12. Katılım,
  13. Ekonomik kalkınma,
  14. Sürdürülebilir kalkınma,
  15. Mal ve hizmetler,
  16. Doğal zenginlikler ve kaynaklar,
  17. Kişisel bütünlük,
  18. Belediyeler arası işbirliği,
  19. Finansal yapı ve mekanizmalar,
  20. Eşitlik
- olarak belirlenmiştir.

Avrupa Kentsel Şart ilkeleri ise 13 madde olup

1. Ulaşım ve dolaşım,
2. Kentlerde çevre ve doğa
3. Kentlerin fiziki yapıları,
4. Tarihi kentsel yapı mirası,

5. Konut,
  6. Kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi,
  7. Kentlerdeki özürlü ve sosyo-ekonomik bakımdan engelliler,
  8. Kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme,
  9. Yerleşimlerde kültür,
  10. Yerleşimlerde kültürlerarası kaynaşma,
  11. Kentlerde sağlık,
  12. Halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması,
  13. Kentlerde ekonomik kalkınma,
- olarak belirlenmiştir.

2.2 Kentlerde Mekan Oluşumu ve Örgütlenmesi

Bilinç, kültürün var olmasını sağlayan tek araçtır.

Erinç, 2004

Lynch (2010) yapı ve kimlikten bahsederken, bir çevresel imgenin üç farklı elementten oluştuğunu söyler ve bunları kimlik, yapı ve anlam olarak sınıflandırır. Kimlik tanımlamasını ‘işlenebilir bir imge öncelikle bir nesnenin tanımlanması, böylelikle diğer şeylerden ayrıştırılmasını ve bir varlık olarak kabul edilmesini gerektirir.’ şeklinde yapmıştır (Lynch, 2010, Sf:8).

Kütle biçimini ilgilendiren hiç bir karar yoktur ki, mekan biçiminin sonucu olmadan verilebilsin. Mekan biçimini içeren hiç bir karar yoktur ki, kütlenin etkisizliği üzerine düşünülebilsin. Kütle ve mekan çift anlamlılığında mimarlık oluşur (Ş. Öymen Gür, 1996, sf:67).

Mimari bir mekan oluşturmak, en geniş anlamı ile doğadan insanın kavrayabileceği ve insanı kavrayabilecek bir alanı sınırlamaktır. Mimarlık kuramcılarında B. Zevi’ye göre, “ iç mekanı, kentsel mekanı, ekonomik, toplumsal, entelektüel, teknik, işlevsel, mekansal dekoratif değerleri ile coşku ve hayranlık yaratan yapı, mimarlık yapıtıdır.”

Dış mekan, kentsel mekan olarak da adlandırdığımız caddelerde, parklarda, meydanlarda, bahçelerde ve buna benzer mekanlardan insan tarafından inşa edilmiş yapıtlar arasında bulunan ve bu yapıtlarla sınırlandırılmış mekandır (Hasol,2005, sf:313).

Mekanlar mimarlar tarafından pek çok farklı şekilde oluşturulurlar. Bu mekanlar fiziksel, algısal, kavramsal, davranışsal, pozitif ve negatif olmak üzere birbirinden farklı tanımlamalarla ifade bulurlar. Metre küp birimiyle ölçülebilen, duvarlar, tavan ve taban ile sınırlanan hacim fiziksel mekan olarak tanımlanmaktadır. Kullanıcının içinde bulunduğu, onun algıladığı, gözlemlediği ve yaşam sürdürdüğü mekan algısal mekandır. Algılanan mekanla bağlantılı olarak aklımızda taşıdığımız zihinsel harita, belleğimizde depoladığımız plan kavramsal mekanı tanımlar. Davranış şekillerini belirleyen, davranış kalıpları oluşturan ya da öneren mekanlar davranışsal mekan oluşturmaktadırlar. Doğal olarak oluşmuş mekanlar gibi bir kabukla sınırlanan mekanlar pozitif mekanlardır. Var olan bir kütleyle oyuk açılması ile oluşan mekanlar negatif mekanları oluştururlar. (Bayazitlioğlu, 2009, sf:16)

Mimarlık zaman, mekan, anlam ve iletişimin örgütlenmesi sürecidir. İnsan yapısı çevrelerin örüntüleri, oluşum süreçleri içerisinde yaşam sürmüş insanların yaşayışları, zaman kullanımları, iletişim şekilleri ve bu iletişim şekillerinin aşama düzeni ve teknolojisine yükledikleri anlamın mekansal yansımalarıdır. Mekansal örgütlenmenin en kısa açıklaması mekansal ihtiyaçların cevabını oluşturmasıdır. Kavram ölçekten bağımsız olarak, sistem/görelilik; dinamik denge; kar/yarar/doyum kavramlarıyla açıklanabilir.

Tekeli'ye göre (1979), belirli bir sistem ile hazırlanan kalkınma planlarının gelişme ve yerleşme şekillerine ilişkin kararlarından 'örgütlenme' olarak söz edilir. Özellikle kent, bölge, cadde, sokak, kamu alanları gibi dış mekan olarak adlandırılan mekanların örgütlenmesinde ekonomik, siyasi kararlarla ve en az bunlar kadar imar planlarının da etkisi olduğunu savunur. Mekansal örgütlenme en küçük mekansal birimden ülkeler, kıtalar ve hatta dünya coğrafyasının tamamına kadar her ölçekteki yapıda uygulanması olanaklı bir kavramdır. İnsan coğrafyası, sosyal morfoloji ve bölge planlamanın

örgütlenmeye bağlı açıklamaları kent, bölge, ülke hatta kıtalar ve dünya ölçeğini kapsayabilirken, Barker'in davranış konumu, tanımlanmış en küçük davranış biriminin ortam ve mekan bileşenlerini kapsamaktadır.

Mekansal örgütlenmede dinamik denge: mekansal örgütlenme içerisinde yer alan sistemler kendi içlerinde karmaşık ve dinamik bir dengededirler. Üç alt sistemden bahsetmek mümkündür. Bunlar insanın amaç ve dürtüleri, etkinlik ve davranışları, mekan belirleyicileri olarak sayılabilirler. Buna bağlı olarak mekan örgütlenmesini tanımlamak istersek kullanım amacına ve kullanıcı dürtülerine bağlı olarak bir etkinliğin gerçekleşeceği yer ve bu yerin etkinlik için gerekmede olan koşulları bünyesinde barındırması durumudur.

Mekansal örgütlenmenin amacı kar/yarar/doyum sağlamaktır. Örnek olarak mimarlık ideolojisi ele alınabilir. Mimarlık ideolojisinde mekansal bileşen ve ögelerin insanın statik ve dinamik boyutlarına göre düşünülmesi gerekir. işlevsel konforu sağlayan antropometrik ve ergonomik, kültürel yeğlemeler ve proksemiks (iletişim halindeyken başkaları ile aramızdaki mesafe kullanımını inceleyen bilim dalı) önemli yarar/doyum özellikleri ön plana çıkar. Özellikle doyum, örgütsel hedefler arasındaysa mekansal örgütlenmenin biçimsel ve simgesel estetiği ağırlık kazanır. (Ş. Öymen Gür, 1996, sf:26)

Günümüzde mimarlık ile ilgili bir başka yaklaşım da mimarlığın bir mekan örgütleme disiplini olarak görülmesidir. Bu düşünce sebebi ile oluşturulan mekanların istenilene değil istenilmeyene doğru yönelmesi söz konusu olmaktadır. Oluşturulan mekanlar insan ölçeğinden, konfor gerekliliklerinden uzaklaşıp sadece görsel prestij mekanlarına dönüşmektedir. Bu mekan oluşturulurken kültürün ve kültüre bağlı yaşayış şekillerinin göz ardı edilmesi ile ortaya çıkan bir sonuç olarak gözlenmektedir. Geleneksel mimarının ve kent sistemlerinin bugün bile etkileyici bir biçimde başarılı olması örgütlenme kurallarının doğrudan ve sistematik olarak kültüre bağlı olmasındandır.

Mekan insanların birbirleriyle, çevreleriyle ve çevredeki her şeyin birbirleri ile iletişim kurduğu sınırları belirlenmiş boşluktur. Bu anlama bağlı olarak, mekan örgütlenmesi, sadece mekan oluşturmak için kullanılan fiziksel elamanların bir araya getirilmesinden daha önemli bir özelliktir. Mekan örgütlenmesi biçimi, kütlesi, sınırlayan ve bölen öğeleri, bileşenleri, renk, ışık ve dokusuyla sağlanır. Mekan örgütlenmesi fiziksel bir oluşum olarak gözlemlenirken aynı zamanda 'anlamsal' bir özelliği de vardır.

Geleneksel kültürlerde mekan ve anlam örgütlenmesi hemen hemen özdeşti. Oysa çağdaş kentlerde ironik veya sembolik anlam sistemleri mekansal sistemden bağımsız bir özellik kazandı, (Carr, 1973; Choay, 1979; Venturi, Scott-Brown ve Izenour, 1972). Demek ki, gerek mekansal olan gerekse olmayan çeşitli ipuçları konumları tanıtır; sosyal durumun, grup veya toplum kimliğinin ve beklenen davranışın göstergesi olma özelliği taşırlar. Ama anlaşılabilir ve kodlanabilir olmaları şarttır. Anlamlar, açık seçik ve güçlü olduklarında ve çok sayıda tekrarlandıklarında daha kolay iletilirler. Eğer mekansal ve diğer sistemler arasında çelişki varsa iletilen anlam zayıflar, (Rapoport, 1981).

Oluşturulan ve/veya var olan sistemlerin birbirleri ile uyum içinde olması istenilir. Buradaki temel amaç konumların anlamalarının iletişime, özellikle de toplumsal iletişime yardımcı olmasıdır. Buradan yola çıkarak şu sonuca varılabilir: mekan ve anlamın belirli bir biçimde örgütlenmesi iletişimin örgütlenmesine yansır ve hatta ona nüfuz eder. Kim kiminle, hangi koşullarda, nasıl, nerede, ne zaman, hangi bağlamda iletişim kurar... Bu bağlam, oluşturulmuş çevreyle toplumsal örgütlenmenin birbirleri ile bağlandığı alandır.

İnsan mekanda olduğu kadar zamanda da yaşar, çevre ve zaman birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Mekan, zaman içindeki davranışı yansıtır ve hatta onunla bütünleşir, ayrılamaz bir hal alır.

Zaman iki biçimde kavranabilir, bunlar doğrusal ve periyodik zamandır. Doğrusal zaman geleceğe yönelik olsa bile aynı zamanda içinde geçmişe yönelik olma durumunu da barındırır. Periyodik zaman belirli unsurların periyodlarının bilinmesi ve belirli bir

düzene uygunluğunu öngören zaman türüdür. Örnek vermek gerekirse hasat zamanı, bağ bozumu, kuşların göç zamanları gibi. Bu zaman türünü, toplulukların yaptıkları etkinlikleri belirli periyodlar halinde zamana yaymaları şekillendirir (gece ve gündüz, hafta içi-hafta sonu, mevsimsel, kutsal veya olmayan zamanlar vb. gibi). Bu periyodik düzen birey ve toplulukların tempo ve ritimlerini de etkiler.

Örgütlenmiş bir mimari mekan, anlam, iletişim ve zamanın da örgütlenmesidir ve tüm bunların bir arada şekillenmesi bir imge veya şemanın oluşmasında önemli noktalar. Bu sebeple kişilerin veya toplulukların fiziksel çevrelerindeki seçimleri aslında biliş(bilme) ortamının bir anlamda fiziksel varoluşları ve anlatımlarıdır. (Ş. Öymen Gür, 1996, sf:26-27-28-29)

2.3 MEKANIN DİLİ (SEMİYOLOJİ) VE KÜLTÜR

Semiyoloji kelime anlamı olarak ‘gösterge bilim’ olarak açıklanmıştır Büyük Türkçe Sözlük’te. Dervişcemaloğlu gösterge bilimi en temel anlamıyla göstergeleri ve gösterge dizgelerini inceleyen bilim dalı olarak tanımlamıştır. (<http://www.ege-edebiyat.org/docs/493.pdf>) Konu ile ilgili çalışmalar yapan Eisenmann (1977), mimarlığın anlaşılabilmesi için okunması gerektiğini dile getirmiş, mimarlığın ikinci bir dil olduğunu ve mimari bir yapıtın anlaşılabilmesi için yazılı bir eser gibi okunması gerektiğini savunmuştur,(Eisenmann,1977). Mimarının bir metin gibi okunabileceği düşüncesi ardında Derrida’dan (1977) esinlenen alt yapısalıcı (deconstructivist) okuma eğilimi bulunmaktadır. Bir mimari yapıt, farklı bilinç düzeylerindeki ve farklı algılama yeteneğindeki bireyler tarafından farklı anlamlar ifade eder. Çeşitli yazarlar özellikle mekanı yaratan/tasarlayan ile onu kullanan ya da uzaktan okuyan arasındaki anlamsal farklılık üzerinde durmuşlardır, (Uluoğlu, 1990).

Mekan, mekanı oluşturan tasarımcı/mimar tarafından bilinçli olarak oluşturulan, kullanıcınınsa farkında olmadan katıldığı bir iletişim ortamıdır. Mekan dili ise kullanıcı ile tasarlayıcı arasındaki iletişim aracıdır. Tasarımcının belleğinde oluşan mekânın, soyut mekânâ dönüşmesi aşaması, düşünce dili ile mekân dili arasında bir dönüşümdür.

Mekani oluşturan tasarımcı, mekanı oluştururken kullanıcıya ulaşabilmek, böylelikle kendini ifade edebilmek ister. Tasarımcının bu amacına ulaşabilmesi için belleğinde kurduğu tasarıda kullanılan kavramların karşılığı olan imgelerin ve kullanıcı bireyin anlamlandırıp çözümleyebileceği anlam taşıyan mekansal öğelerin seçilmesi gerekir. Böylece tasarımcının zihninde oluşturduğu mekan dili, uygulamada kullanılacak mekan diline dönüşür. Tasarımcı bir anlamda okuma eylemini yapmaktadır, (Yanarates, 2003). Mekan, kullanıcı için insani eylemler ve davranışlar için hazırlanmış bir bütündür. Göstergelerin doğru bir biçimde anlam bulması, kullanıcı bireyin içinde bulunduğu, parçası olduğu kültürden, kişisel birikimlerinden edindiği deneyimlerle mantıksal ilişkiler kurarak elde edilir, (Gür, 2000). Yanarates'te (2003) göstergeler hakkında şöyle düşünür;

“... Yaratılmak istenen mekana ait, tasarımcının zihninde uçuşan kelimeler mekansal öğelerle anlam karşılıklarını bulmaktadır. Tasarlama sürecinde, bütün öğeler düşünce adına uygun sözcüklere çevrilebilen göstergelere dönüşmektedir. Böylece, zihinde başlayan yaratım süreci, kullanıcıya sunulan mekansal bir bildiri halinde sona ermektedir. Tasarımcının bilinçli olarak, kullanıcıların ise farkında olmadan katıldığı iletişim ortamı içinde mekan dilinde okunanlar aslında, mekana ait tasarım düşüncelerinin sesli ifadeleridir...” (Baş-Yanarates, 2010)

Foucault'a göre göstergeleri konuşurmaya ve anlamları keşfetmeye olanak veren bilgi ve tekniklerin bütününden 'hermeneutik-yorum bilim', göstergelerin nerelerde olduğunun farkındalığı, onları gösterge yapan şeylerin neler olduklarını tanımlamaya, bağların ve bağlantıların kurallarını öğrenmeye olanak veren bilgi ve tekniklerden ise 'semyoloji' diye söz edilir, (Foucault, 2013).

‘... Nereye gitsem hep bir yerdeyim. Mekanın bir yerinde. Bedenim bu mekanda bir yer tutuyor. Oraya gittiğimde orası burası oluyor. Bedenimin, algılayan, fark eden, kavrayan varlığımın bulunduğu yere göre mekanı anlamlandırıyorum. Mekan, bana değişmez, mutlak özelliği ile verilmiş değil. Benim, burası, şurası, orası, diyen mekan, benimle, bulunduğum yere göre önceden biçimleniyor...’ (A. İnam, 1996)

Zevi de semiyoloji ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Zevi'nin 1990 tarihli çalışmasında halkın mimari ile olan ilişkisine değinilmiştir. Halkın resimle, heykelle, müzikle ilgilendiği fakat mimari ile ilgilenmediği söylenir. Gazetelerde yeni çıkan kitapların başarılarından, vizyona giren filmlerden bahsedilirken, yeni binalardan bahsedilmez ya da çok az bahsedilir. Sansür, sinema ve edebiyat için uygulanırken şehircilik ve mimarlık skandalları için uygulanmaz. Tüm bunlara rağmen, birey istediği anda radyosunu, televizyonunu kapatabilir, sinema salonunu terk edebilir, kitabın kapağını kapatabilir ama yaşamının dekorunu oluşturan binaların önünde gözlerini kapatamaz.

Eğer 'mimariyi göstermeyi' istiyorsak önce bunun esasını tanımlayacak bir açık ilke bulmalıyız. Mimarlık bireyi kapsayan üç boyutlu bir alanda var olur. Resim üç veya dört boyutu gösterse de iki boyutludur. Heykel üç boyutlu olmasına karşın insan heykelin dışında yaşar. Ama mimari, bireyin içine girdiği, yürüdüğü, yaşadığı içi boşaltılmış bir heykeldir. Yani yapı, çeşitli öğelerin genişliklerinin, uzunluklarının ve yüksekliklerinin toplamı olarak algılanamaz. Bina, içinde insanların yürüdüğü, yaşadığı iç mekanının, boşluğun ölçülerinin bir kümesidir. (Zevi, 1990, sf: 7-8)

Güncel Türkçe Sözlükte kültür kelimesinin ilk karşılığı olarak 'Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çerçevesine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.' açıklaması yer almaktadır. İkinci karşılık olarak 'Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.' ve üçüncü karşılık olarak 'Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.' tanımları yer almaktadır. Eğitim bilimleri sözlüğünde kültür terimi için ilk açıklama 'Bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerek tinsel alanlarda oluşturan ürünlerin tümü.' şeklindedir.

Felsefe terimleri sözlüğünde kültür terimi için altı tanım bulunmaktadır. 1. (En dar anlamda) Bedenle ve ruhla ilgili belli yetileri geliştirme. 2. (Daha geniş anlamda) Eğitim görmüş ve bu eğitimle beğenisini, usavurma ve eleştirme gücü gelişmiş bir

kişilik kazanmış durumda olma. 3. Bir toplumun kendi iç yasalarına göre, biçim kazanması ve gelişmesi. Nietzsche kültürü, bir ulusun bütün yaşama biçimlerinde birlikli bir üslup kazanması diye tanımlar. 4. Bir toplumun yaşama biçimlerinin çeşitli alanlarda olgunlaşması. 5. Tarihin sürekliliği içinde insanlar yoluyla ve insanlarda gerçekleşen tinsel biçimlenme süreci; insanın tinsel başarıları ve yaratışları. 6. Tüm olarak tinsel ve törel yaşam; geniş bir toplumun bütün alanlarında ortak olan dinsel, ahlaksal, estetik, teknik ve bilimsel nitelikteki toplumsal olayların bütünü. Kültürün çeşitli alanları: a. Gerçekliği işlemeni çeşitli biçimleri, b. Birlikte yaşama biçimleri, c. Özel yaşama biçimleri, d. Tanrı, dünya ve insan üzerinde yaşantı, bilgi ve betimlemeler. (www.tdk.gov.tr)

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılabilineceği gibi kültür teriminin pek çok farklı anlamları bulunmaktadır. İnsana ilişkin bir kavram olarak ele alındığında, tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemi olarak açıklanabilir. Sosyolojik olarak yaklaşıldığında, kültür bizi saran, insanlardan öğrendiğimiz toplumsal mirastır. Kültür birikimle birlikte ivmesi artan bir toplumsal yapı bileşenidir. Her nesil bir önceki nesilden aldığı mirasa yeni öğeler ekleyerek bunları bir sonraki nesle miras bırakır. (tr.m.wikipedia.org)

2.4 MEKAN ALGISI: MİMARİ MEKAN-ALGISAL MEKAN DİYALEKTİĞİ

Yapılan araştırmalarda gözlemlenmiştir ki mekanı algılamamız sadece nesnel, fiziksel ortam verileriyle gerçekleşemez, duyularımızın mekanı algılama rolü de göz önünde bulundurulmalıdır, (İzgi, 1999, Porter, 1997). İzgi(1999) çalışmalarında mekanın oluşumunu sağlayan öğeleri anlatır ve mekanın içten ve dıştan algılanmasında estetik değerlerin önemine vurgu yapar. Estetik değerleri algılamamızın ise duyularımızla ilgili tanımlanamayan soyut bir yönü olduğunu söyler: ‘... *Mekan, içindeki nitelikler nesnel*

yönden belirlenebilirken topolojik değişkenlere bağlı olan, kavramsal duygulara yaptığı etkilerin algılanmasına ve sezgilenmesine dayanan, ölçülmesi olanaksız soyut bir boyuta sahiptir. Mekana özelliğini veren ve önemli olan da bu soyut değerdir (İzgi, 1999).''

Mekanı algılama deneyimlerimiz hareketlerimizle özdeşleşir. Hareket duyularımızı etkiler. Duyularımız yoluyla duyumsadığımız hareket, beden fonksiyonlarımızı uyarır ve bu da zihnimizde bir mekan duygusu uyandırır, (Porter, 1997). İç mekanlarda ve dış mekanlarda içinde bulunduğumuz çevrenin şekillenişine ve koşullarına bağlı olarak mekansal çeşitlilik içindeyizdir. Açık alanlarda mevsimsel etmenler, ışık değişimleri, basınç değişimleri gibi değişkenlerle algılanan koşullar, kapalı alanlarda doğal/yapay ışık, akustik gibi insan tarafından oluşturulan koşullar mekan algımızın çeşitliliğini sağlar. Porter'a göre (1997);

''... Bir mekana girdiğimizde her bir baş, göz ve beden hareketli bir görsel çevre oluşturur. Görüş alanımızın dışında olsa bile aşağı yukarı ve yanlara bakarak bilgi toplayabiliriz. Yakınıımızdaki ve uzak mesafelerdeki noktalar üzerine odaklanarak mekana uyum sağlarız. Gözler, mekansal bilgileri, herhangi bir duyu organından daha çabuk ve kolay alırlar. Gözdeki görsel dikkat merkezi birçok hızlı göz sabitlemesi yaparak doku ve şekil hakkında bilgiler toplar ve çevredeki ani değişikliklere duyarlıdır. Mekanın akustik özellikleri ile ilişkili işitme, tanımlamaya ve yönlendirmeye yardımcı koklama, doğrudan dokunma alıcıları (deri, zarlar ve kaslar), bizi çevreleyen ısı, nem, doku şekillerini algılamamızı sağlar. Bu çeşitli duysal girdilerin kombinasyonu, bize bütün bir görüntü vermek üzere görsel çevreyi algılamamızı kuvvetlendirir. Hatta bu algılama, kendi kişiliğimiz ve motivasyonumuz tarafından geliştirilecek şekilde değiştirilebilir...'' (Porter,1997).

Bu bilgiler ışığında mekanların farklı kişiler tarafından farklı algılanabileceği sonucu ortaya çıkar.

2.5 İNSAN VE ÇEVRE İLİŞKİSİNE DAİR KURAMLAR

İnsan ve çevre ile ilgili çalışmaların temeli 1950'li yıllarda kent yaşantısı üzerinden ortaya çıkmaya başlamıştır. 1950'de Simmel kent sakinlerinin kentteki karmaşık düzene uyum sağlama çabaları ile ilgili olarak çalışmalarına başlamıştır. 1958'de Weber temelde kentsel örgütlenmeyi daha iyi bir biçimde çözümleyebilmek için kentin yapısını, gelişimini, ekonomik ve politik durumunu, insanların bir arada buldukları alanları araştırmıştır. 1962 yılında Gans'ın yaptığı araştırmalar konuyu daha da genişleterek mimarların da ilgisini çeker hale getirmiştir. Gans bu çalışmasında insan ve çevre ilişkisini sadece komşuluk ilişkilerinden ya da kamusal alanda sosyal yaşantısından çıkartıp konut içi ve ortak kullanılan iç mekanlara kadar genişletmiştir. İnsan-toplum-çevre alanında sistematik araştırmalar yapan sosyal psikologlardan biri Festinger (1950)'dir. Festinger'in yaptığı araştırmalar sonucunda aynı çevrede yaşayan bireylerin toplumsal değer yargılarının, ilgi alanlarının ve geleneklerinin benzer olması durumunda toplumsal bağların güçlü olacağını göstermekte ve toplumsal farklılıkların fazla olduğu durumlarda mekansal örgütlenmenin toplumsal bağları güçlendirmeye yetmeyeceğini göstermektedir. Buna ek olarak belirli tip konutların belirli tip kullanıcılar ile eşleştirilmesi, belirli tip kullanıcılar için belirli tip konut üretilmesi halinde bu eşlemelerin kullananların yaşamlarını etkileyerek toplumsal gruplar oluşturmada etkili olduğunu belirlemiştir.

Festinger insan çevre ilişkileri kendine özgü kuramlarını ortaya koymuştur;

-Ekolojik Psikoloji Kuramı: 1968'de Barker tarafından birey davranışları ve fiziksel çevreyi, çevrenin davranışsal ve toplumsal şekillendişini, iç ve dış mekanda davranış durumlarını incelemekte ve sınıflandırmakta kullanılan kuramdır. Bu incelemeyi yapabilmek için dört öge gerekmektedir. Bunlar mekan-zaman-nesne-insan öğeleridir. Belirli bir mevsimde, günün belirli bir saatinde, belirli bir nesne ile bir etkinlik, belirli bir kişi kriterleri bir araya geldiğinde ortaya çıkan ilişkiler bütünüdür.

-Kişisel Anlamlar Kuramı: İlk kez 1955'te Kelly tarafından ortaya atılan kuram, nesnel gerçekliğin ve kesin kavramlarının olmadığını, olguların kişinin zihninde algılandığı-

anlamlandırılmı söylemektedir. Aynı çevreyi farklı insanların farklı biçimlerde anlamlandırmalarının sebebinin nesnel gerçekliğin olmaması olduğunu söylemektedir. Beğeniler, tercihler bu alanların kullanıcının bu alanları verdikleri kişisel anlamlarla oluşmasındandır.

-Toplumsal-Mekansal Şema Kuramı: Bu kuram daha çoğunlukla kent tasarımı ile ilgili sorunlar bağlamında çalışmalar yapılmıştır. Kurama göre bütün nesnelere konumları insan zihninde depolanmıştır ve nesnenin ne olduğu kadar nerede olduğu da algılanmalarında büyük önem taşımaktadır.

-Çevresel Algılama, Bilme ve Değerlendirme Kuramı: Rapoport'a göre çevrenin algılanması, bilişsel davranışlar ve değerlendirme insan ve çevre ilişkisinde temel olarak ele alınır. Algılama, duyularla hissetme; bilme, algılananın zihinde bilinmesi, anlaşılması, gruplandırılması, öğrenilmesi, zihinsel haritalar haline getirilmesidir. Değerlendirme ise algılama ve bilmenin sonucunda seçim yapma, davranma ve karar verme olarak tanımlanabilir. (Şahan, 1990, sf:11-20)

Yukarıdaki kuramlarla birlikte Etienne Tassin (Dacheux, 2008, sf:76-88) topluluk düşüncesinin zorluğuna değinmiştir. Kamusal alan kullanımı ile ilişkili olarak incelendiğinde kamusal alanlar topluluk oluşturabilir ya da topluluklar kamusal alanları kullanabilirler. Bu durumun sosyolojik ve kültürel sonuçları olmaktadır.

2.5.1. Çevre İçinde İnsan Algısı ve Davranışı

Doğan Hasol Mimarlık Terimleri sözlüğünde 'Çevreyi; insan, hayvan ya da bitkileri kuşatan doğal ve yapay öğelerin bütünü olarak tariflemiştir (Hasol, 2005, sf: 124). İnsan çevreden ayrı düşünülemez. Gelişim süreçlerinde insan çevreyi şekillendirirken çevre de insanı şekillendirecektir.

Fitch'in çalışmalarına göre insan bağıl varoluşsal çevre düzenini içerisinde yaşar. Bu düzende merkezde insan bulunur ve insan çeşitli çevre katmanları ile sarılıdır. Bu katmanlar dışarıdan içeriye doğru; Coğrafyasal Çevre, Ekolojik Çevre, İnsan/Toplum Çevresi, Yerleşmeler/Teknoloji Çevresi, Yasalar/Kurallar Çevresi, İşlemsel Çevre (Rutinler, somut mimari çevre, soyut mimari çevre), Algısal Çevre ve Davranışsal Çevredir.

Bu modelden yola çıkarak ulaştığımız sonuç insanın çevre içerisindeki algısı ve davranışları pek çok başka çevre katmanı ile çevrenip bu veri ve bileşenlerle oluşup şekillendiğidir. Davranışın oluşabilmesi için algının oluşabilmesi gerekmektedir. Bu algının oluşması hem şartlar hem de kurallarla oluşmaktadır.

İşlemsel Çevre bireyin barındığı, yaşadığı, çalıştığı, eğlendiği, vb. eylemleri gerçekleştirdiği mekan, bu mekanın somut mimarisi ve soyut geometrisidir. Algısal çevre işlemsel çevrenin içindeki bireyin beş duyusu ile dolaysız bir biçimde algılayabildiği iç-dış mekanlar ve bu mekanların fiziksel özellikleridir. Davranışsal çevreyi ise işlemsel ve algısal çevre içinde bireyin ilişki kurduğu toplumsal grup veya gruplar oluşturur. İnsan her biri birbirinden farklı fakat birbiri ile ilişki olan bu çevrelerde yaşarken çeşitli tepkiler verir ve bu tepkiler doğrultusunda davranış oluşur.

3.KAMUSAL ALAN DÖNÜŞÜMLERİ

3.1 KULLANICI ETKİSİ

Daha önceki başlıklarda mekanın kullanıcı için tasarlandığı (ender de olsa kullanıcının kullanımı için değil, sadece izleyici durumunda olabileceği mekanlar da tasarlanmaktadır) ve mekan ile kullanıcı arasında mekanın kullanıcıyı, kullanıcının mekanı şekillendirme etkileri üzerinde durulmuştur. Bu başlıkta kullanıcı etkisi özellikle kamusal mekan dönüşümleri üst başlığı ile ilgili olarak ele alınmaktadır.

Kentsel biçim-bilim yaklaşımı Butina'nın(1986) üzerinde çalıştığı bir konudur. Fiziksel biçim ve mekansal yapının bütünlüğü üzerine yoğunlaşmış, bu sebeple fiziksel biçim ve mekansal yapı ile toplumsal güçler, nedenleri ve içerikleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Butina'nın yaklaşımına göre toplumsal süreçler ve kullanıcı etkisi fiziksel biçimle etkileşim halindedir. Mekanın fiziksel değişimi toplumsal ve kültürel değişimlerin temel nedeni olmamakla birlikte destekleyici bir etki yaratmaktadır.

'Bir 'yer' farklı bir karaktere sahip bir mekandır. Antik dönemlerden beri, 'yerin ruhu', insanın günlük yaşamında karşı karşıya geldiği ve anlamına vardığı somut gerçeklik olarak bilinmiştir. Mimarlık bu yer ruhunu görselleştirmeli, ve mimarın görevi insanın yaşamını kolaylaştıran anlamlı yerler yaratmak olmalıdır.' Norman-Schulz(1979).

En temelde insanların karşılaşma noktası diye tanımlayabileceğimiz kamusal alanlar güncel ihtiyaçlar ve beklentilere göre şekillendirilmekte, çağın ihtiyaçlarına göre bu alanlarda değişikliklere gidilmektedir. Bu şekilleniş sadece fiziki değil aynı zamanda kültürel olarak da gerçekleşmektedir. Oktay(2001) çalışmalarında çağdaş toplumların kentler ile ilgili karşı karşıya kaldıkları sorunları çözmeleri için daha geniş bir açıdan bakarak değerlendirme yapmaları gerekliliğini dile getirmiştir.

Kültür durağan bir mekanizma değildir. Gelişme ve evrimleşme gösterir. Kullanıcıların kültürel farklılıkları da tercih ettikleri mekanları belirlemede önemli bir faktördür.

Ülkemizde farklı dini, siyasi, kültürel, ekonomik özellikler gösteren gruplar mevcuttur. Her ne kadar farklılıkları bir arada harmanlayan bir toplum olsak da farklı gruplar farklı mekansal tercihlerde bulunmakta ve farklı ihtiyaçları olmaktadır. Kamusal alanlar herkese açık alanlardır ve bu bağlamda daha genele uygun bir yapılanma düşüncesi ile tasarlanmalıdırlar.

3.2 YEREL YÖNETİM VE KAMUSAL ALAN

Kamusal alanların şekillenmesi ülkemizde yerel yönetimlerin (belediyelerin) yetkisi içerisinde yer almaktadır. Ülkemizde yerel yönetimler belirli yasal düzenlemeler içerisinde hareket ederler. 5393 no'lu kanun Belediye Kanunu'nun birinci maddesi kanunun düzenlenme amacını belirlemektedir. Bu amaç; belediyelerin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarının düzenlenmesidir.

Belediyelerin yetkileri ve imtiyazları başlığı altında 17. maddenin p fıkrası 'Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.' Belediye Meclisi başlığı altında 18. maddenin n fıkrası 'Meydan, cadde, sokak, park, tesis ve benzerlerine ad vermek; mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesine karar vermek; beldeyi tanıtıcı amblem, flama ve benzerlerini kabul etmek.' ve Ad verme, tanıtıcı amblem ve flama kullanımı başlığı altında 81. Madde 'Cadde, sokak, meydan, park, tesis ve benzerlerine ad verilmesi ve beldeyi tanıtıcı amblem, flama ve benzerlerinin tespitine ilişkin kararlarda; belediye meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğu, bunların değiştirilmesine ilişkin kararlarda ise meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun kararı aranır. Bu kararlar mülkî idare amirinin onayı ile yürürlüğe girer.' şeklinde düzenlenmiştir.

(<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>)

Belediyeler kendi sokak kullanım şartnamelerini de oluşturmaktadırlar. Bu şartname ile en temel kamusal alanlar olan sokakların düzenlenmesi sağlanmaktadır. Kamusal alanda yapılacak herhangi bir değişim bu şartnamelere bağlı olarak yapılmakta, bu şartnameler hazırlanırken kullanıcılar, işyeri sahipleri, acil durum müdahaleleri, kültürel ve sosyolojik özellikler göz önüne alınmaktadır. Düzenlemeler sadece anlık değil, uzun vadeli olarak düşünülerek çalışmalar yapılmaktadır.

3.3 YENİDEN İŞLEVLENDİRME

Yenileme, yeniden işlevlendirme renovasyon, rehabilitasyon olarak da adlandırılmaktadır. Ahunbay (2011) zamanla farklılaşan yaşam şekilleri ve bu şekillenişe bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda, yeniden işlevlendirmeyi işlevini kaybetmiş ya da kullanım konforunun gerekli standartların altına düştüğünün gözlemlendiği tarihi yapılardaki güncelleme şeklinde tanımlamıştır. Duoglas(2006) Building Adaptation adlı kitabında yeniden işlevlendirmeyi tanımlamıştır. Bu tanıma göre yapılar dönemlerinin ekonomik ve sosyo-kültürel değerlerine göre tasarlanmışlardır. Duoglas yapıların uzunluk, genişlik ve derinlikten oluşan üç boyutunun yanında dördüncü boyut olarak zamandan da bahseder. Yapılar kültürel miras olarak önem taşırlar. Zaman ve zamanın etkileri yapıların yıkım ya da yenileme-yeniden işlevlendirilmeleri anlamında önem taşır.

Kentler durağan yapılar değildirler. Sürekli değişen ve dönüşen kentlerde, sosyal merkezler, konut alanları, iş merkezleri, eğlence ve dinlence alanları yer değiştirmektedir. Yüzyıllar içerisinde iş merkezi olan alanlar sosyal merkezlere, konut alanları iş merkezlerine evrilmiştir. Bu değişim ve dönüşüm içerisinde kültürel miras olan yapıların korunması ve yeniden işlevlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Kuban (2000) “Günlük yaşamda tarihi yapıt, sanat değeri ne olursa olsun, genel olarak kullanımına önem verilen, bu nedenle yaşamı boyunca değişikliklere uğramış, bir toplumsal üründür” demiştir.

Ölçek	Değişim Oranı	Çeşit	Örnek
Az	Düşük	-Yüzeylerde Ufak Tamirler -Tesisatın Yenilenmesi -Ufak Ekler	-Yeni zemin döşemeleri -Kapı, pencere ve mutfak/WC teçhizatının değiştirilmesi -Kış bahçesi vb ekler, çatı katı dönüşümü. Yeni kapılar açma gibi küçük çapta yapısal müdahale içerir.
Orta	Önemli Derecede	-Yeniden işlevlendirme -Yüzeylerde ve dekorasyonda önemli yenileme -Hizmet birimlerinde önemli tadilat -Kapasite artırımı -Strüktürel değişiklikler	-Ofis mekânını konuta dönüştürmek -Duvarları ve çatıyı yeni bir malzemeyle kaplamak -Yeni havalandırma sistemleri, asansör ve servis çekirdekleri eklenmesi -Yatay veya dikey ekler -Duvar ve zeminlerin eklenmesi veya çıkartılması
Yüksek	Şiddetli	-Mevcut cephenin arkasında yeni yapı inşaatı -Yapının kapasitesini artırmak için kapsamlı mekânsal ve strüktürel değişiklikler	-Cepheyi tutarak yapının arkasını tamamen değiştirmek -Mevcut yapıya büyük çaplı ekler ve iç ve dış mekânda değişiklikler

Tablo 1. Yapısal Değişim İşlemlerinin Ölçeği (Douglas, 2006)

Yapısal yeniden işlevlendirme ve değişimlerin ötesinde kamusal alanda da yeniden işlevlendirme ve değişimler görmekteyiz. Gökğür (2008) kamusal alanlarda yüzyıllara bağlı olarak değişimler gözlemlendiğini ve bu değişimlerin 20. yüzyıldan sonra tamamen başkalaşmalar olarak karşımıza çıktığını dile getirmiştir. 20. yüzyıla beraber kamusal alanların niteliği, içeriği ve kullanım şekli farklılaşmıştır. Gökğür bu değişimin temelinde güvenlik olduğunu belirtir. Bununla birlikte güncel ihtiyaçlar ve bazı ihtiyaçların kaybolması da önemli etmenlerdir.

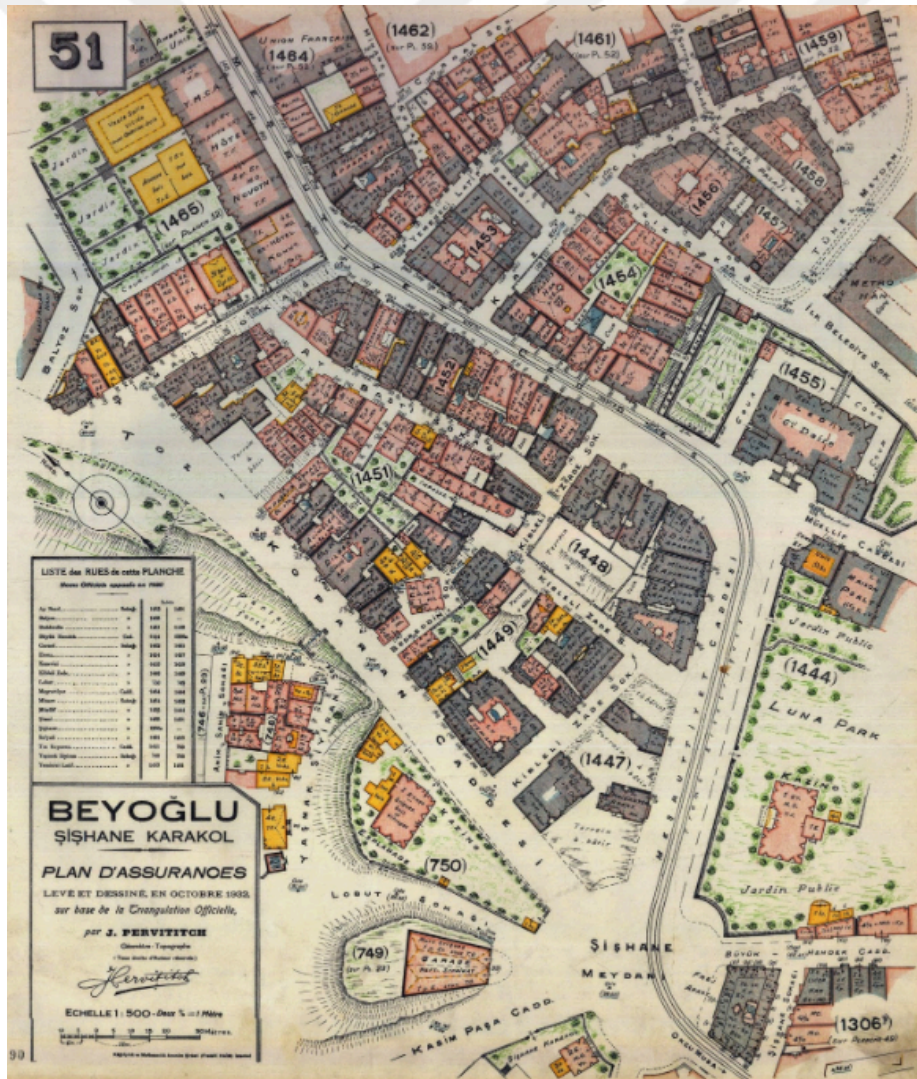
Görüntü 1. Boulevard Anspach, Brüksel- Yeniden işlevlendirme çalışması. Kişisel arşiv (2007)

Kamusal alanda dönüşüm, yeniden yapılandırma ve işlevlendirme konuları ülkemizde de karşılaştığımız durumlardandır. Bu dönüşüm kimi zaman ihtiyaçların değişimi, kimi zaman doğal afetler ve doğa şartları, kimi zaman da yerel yönetimlerin çeşitli kararları ile olmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan Asmalı Mescit bölgesi de kuruluşundan itibaren defalarca bu değişimleri geçirmiştir.

4. ASMALI MESCİT BÖLGESİNİN DÖNÜŞÜMÜ

4.1. BİR SOKAK, DIŞ MEKAN OLARAK ASMALI MESCİT

Asmalı Mescit Beyoğlu Belediyesi sınırları dahilinde bulunan, İstanbul kent tarihinde önemli yer alan büyük bir mahalledir. Merkezinden Asmalı Mescit Caddesi geçer. Bu çalışmada bölge tarihsel açıdan bir bütün olarak incelenmiş, Harita 2'de sarı ile işaretlenmiş sokaklar konu özelinde çalışılmıştır.

Tablo 2. Şişane-Asmalı Mescit Pafta (<https://goo.gl/photos/ijFc9HqDVPeUNKGN7> /erişim tarihi 25.05.2017)

Tablo 3. Harita 31.01.2018 tarihinde Beyoğlu Belediyesi'nden temin edilmiş Asmalı Mescit Mahallesi Haritası

Bölgenin önemli sokakları Asmalı Mescit sokak, Sofyalı Sokak, Minare Sokak, Şehbender Sokak ve Jurnal Sokaktır. Bölge tarihinde üç büyük felaket yaşamıştır ve dönüşüm geçirmiştir. Bu felaketler(yangınlar, deprem ve salgın hastalıklar) bölgenin fiziki şekillenişinde büyük önem taşımaktadır. Şu anda geçirdiği değişim fiziksel bir felaket olmasa da psikolojik ve sosyolojik olarak bölgenin yeniden yapılanması anlamında dönüşüme sebebiyet verecektir.

Sokak ve dış mekan olarak Asmalı Mescit tekrar tekrar değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Günümüzde bölgede çoğunlukla Levanten apartmanları bulunmaktadır. Bölge yapı stoğu incelendiğinde farklı mimari tipte yapılarla da karşılaşmaktadır. Zemin katlarının çoğunlukla sokağa açılımı vardır. Bu alanlar iş yerleri ve yeme içme mekanları olarak kullanılmaktadır.

Bölgedeki kullanım şartları 2004-2011 yılları arasında farklı iken 2011 den günümüze büyük bir değişim göstermiştir. Beyoğlu Belediyesi Sokak Kullanım Şartları (EK-1) başlıklı bir metin yayınlamıştır. Bu metin 3 ana başlıkta oluşturulmuştur. Bu başlıklar:

- Kabul edilen sokak kullanım şartları
- Sokak kullanım izin şartları
- Sokak kullanımı denetlenmesi ve kabul edilen cezalar

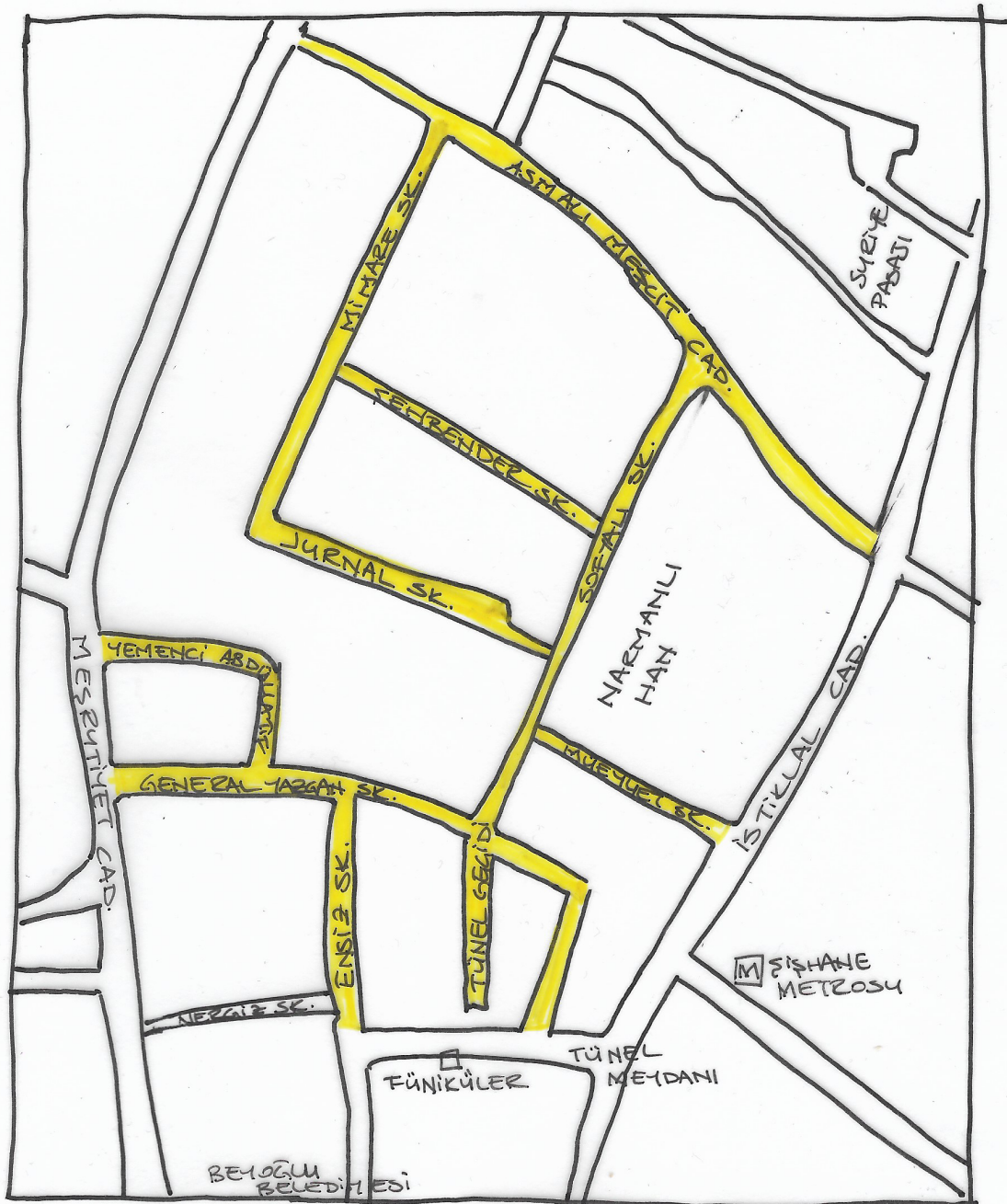
Bu üç ana başlığın birincisi olan kabul edilen sokak kullanım şartlarında sokak kullanımına dair tüm kurallar 18 madde altında toplanmıştır (bu çalışma ekler kısmında mevcuttur) ve tüm detayları ile açıklanmıştır. Belediyenin 2004-2011 yılları arasında sokak kullanımına dair bir şartnamesi olsa da bu denli detaylı değildir.

Beyoğlu Belediyesinin konu ile ilgili yaptığı çalışmalarda sokakta görsel bir birlik oluşması amaçlanarak tasarımsal anlamda da kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler mahallede bulunan bazı işletmeler tarafından uygulamaya geçirilmiştir.

Bir sokak dış mekanı olarak Asmalı Mescit incelenirken en önemli konulardan biri işgaliye vergisidir. İşgaliye Türk Dil Kurumunun sözlüğünde işgal edilen yere ödenen

ücret veya vergi olarak tanımlanmıştır. Bu şartnamede işgaliye ile ilgili tüm detaylar verilmiş işgaliyenin sınırları özellikle belirtilmiştir. Sokağın görünümünü ve yaşanmasını doğrudan etkileyen unsurların başında kamusal alana yani sokağa açılımı bulunan mekanların şekillenışı gelmektedir.

Tablo 4. Asmalı Mescit Mahallesi'nin kısmi krokisi. Sarı ile işaretli yerler değişim ve dönüşümden en çok etkilenen alanlardır.

4.2. İSTANBUL KENT KİMLİĞİNDE ASMALI MESCİT

4.2.1 Tarihsel Süreç

4.2.1.1 Tarihçe

Onur İnal, Pera'dan Beyoğlu'na adlı eserinde Asmalı Mescit ile ilgili olarak net bir betimleme yaparak bir zamanların varlıklı Levanten ailelerinin oturduğu sokakla günümüzdeki görüntü arasında büyük fark olduğuna değinmiştir. Bu farkın temel sebebi, bölgenin iki büyük yangın ve bir büyük deprem geçirmesi ve bununla birlikte yapıların bazen benzer, bazen de farklı şekilde yeniden inşa edilmesidir. Bir diğer sebep, bölgede yaşayan farklı ülkelerden insanların azalmasıdır. Son sebep ise, bölgenin yüzyıllar içinde hep yeme-içme ve eğlence bölgesi olarak şekillenmesinin son yasal düzenlemelerin getirdiği sonuç ile etkilenmesidir.

Bölgenin tarihi ile ilgili geniş çalışmalardan birini Brendan Freely ve John Freely yapmıştır. Bu çalışma sadece Asmalı Mescit bölgesini değil tüm Galata, Pera ve Beyoğlu'nu kapsamaktadır.

Bölgenin ilk oluşumu 16. yüzyılda Galata ve çevresinin gittikçe kalabalık ve işlek bir hale gelmesi, bölgedeki tüccarların konutları depolara çevirmesi gibi sebeplerle yerleşimin önce Galata surlarının dışına, oradan Boğaz gören sırtlara ve en son da tepeye, Grand Rue de Pera diye bilinen yol boyunca taşınmaya başlamaları ile ortaya çıkmıştır. Bölgeye ilk taşınanlar sıra gözetmeksizin İtalyan, Yunan, Fransız ve İngilizlerdir. Ardından Hollandalılar, Almanlar ve İskandinavlar bölgeye yerleşmişlerdir.

Asmalı Mescit ve Galata bölgesinde, kuruluş döneminden itibaren yüzyıllar boyunca Müslüman nüfus yoğunluğu çok azdır ve bölgede çoğunlukla Avrupa ve Hristiyan mimarisi görülmektedir. Pera bölgesi kuruluş dönemlerinde günümüz Beyoğlu'ndan çok farklıdır. Bölgede yollara dar ve çamurlu, konsolosluklar ve tüccarların konutları

haricinde yapılar kerpiçtendir. Bölgede sıklıkla yangınlar ve salgınlar görülmekteydi ki 1673'ta yaşanan veba salgınında nüfusun tamamına yakını ölmüştür. Yaşanan yangın ve salgınların bölge mimarisinin değişimine etkisi büyük olmuştur. Yapı malzemeleri ve mekansal düzenlemeler değiştirilmiş, yangın tehdidinin ve salgına sebebiyet verecek kirliliğin engellenmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Semt yaşadığı felaketlere rağmen her seferinde daha iyi bir biçimde yapılandırılmıştır. 19. yüzyılın başı itibari ile bölge bir Avrupa kentine benzemeye başlamıştır. Bunun temel sebebi, yabancı tüccarlara hizmet etmek amacı ile kurulan otel, tiyatro, restoran, doktor muayenehaneleri ve alışveriş mağazaları gibi mekanların etkin olmasıdır. Bölge 1830'da bir felaket daha yaşayarak bir yangınla harap hale gelmiştir. Bu yangından sonra yeniden yapılanma sürecine giren bölgenin yaklaşık 18 yılda on üç bin olan nüfusu yirmi beş bine çıkmıştır. Nüfustaki bu hızlı artış özellikle ana caddenin genişletilmesine ve toprak yollara taş döşenmesi sonuçlarını doğurmuştur. Bölgede ardı ardına yapılan büyük ve farklı mimari tiplere ait taş yapılar ortaya çıkmıştır ve ahşap yapılar nispeten azalmaya başlamıştır. Bölgenin yeniden inşası sırasında sürekli olarak Paris ve Paris bulvarları ile ilgili benzetmeler yapılmış, bölge buna göre tasarlanmaya çalışılmıştır.

İmparatorluk bandosuna alafranga müzik eğitimi vermiş olan Donizetti Paşa, Pera'da İstanbul'un ilk opera evinin kurulmasını sağlamıştır. Yurt dışından müzisyen ve şarkıcıları davet ederek burada sahne almaları için gerekli çalışmalar ve anlaşmalar yapılmıştır. Bu dönemi içinde de günümüzde de önemli bir olaydır. Açılan ilk opera evini başka tiyatrolar ve müzikli mekanlar takip etmiş. Bugün de bölgede sanatla ve sanatın müzik kolu ile ilgili pek çok mekan bulunmaktadır. İleride de değinileceği üzere 16 yıl boyunca Asmalı Mescit'te hizmet veren bir müzikal performans mekanı bir geleneğin devamı gibidir ve 2015 yılında bölgeden taşınması ile ciddi bir farklılaşma meydana getirmiştir.

Bugün yapılan araştırmalar göstermektedir ki 1800'lü yılların ikinci yarısında, bölgede yaşayan ortalama Pera'lı bir aile, haftanın en az 2-3 akşamlarını tiyatro ve konserlerde,

geri kalan akşamlarını da balolarda, salonlarda ve resmi olmayan sosyal toplantılarda geçirmekteydiler.

Beyoğlu belediyesi 1855 yılında kurulmuştur. Belediye kurulduğunda temel olarak bir başkan ve yedi üyeden oluşmaktadır. Bu kişilerin bölgede en az 10 yıldır ikamet etmeleri ve yüz bin kuruş değerinde mal varlıklarının olması koşulu aranmıştır. Heyete yabancıların alınmasının temel sebebi bu kişilerin kentin geliştirilmesi için ve yeni projelerin desteklenmesi için maddi katkıda bulunacaklarının düşünülmesidir. Bu heyet çeşitli uygulamalarda bulunmuştur. Bunların başlıcaları:

- Kamu düzeni ve sokak temizliği ile ilgili kararlar,
- Seyyar satıcıların yasaklanması,
- Cadde ve sokakların genişletilerek taş döşenmesi,
- Sokakların gaz lambası ile aydınlatılması,
- Galata surlarının yıkılması,
- Grands Des Morts ve Petits Champs des Morts mezarlıklarının gelecek düşünülerek ortadan kaldırılması,
- Atlı tramvayın hizmete girmesi,
- Opera evleri ve büyük otellerin inşa edilmesi,
- Avrupa'dan getirtilen faytonlar,
- 1851 sokakların isimlendirilmesi ve hanelerin numaralandırılması (7 yıl sürmüştür)

Bu düzenlemelerle birlikte bölgede konut fiyatları ciddi bir artış göstermiştir. 1838 ve 1847 yılları arasında fiyat artışı yüzde yetmiş beşi bulmuş ve devamında da artış göstermeye devam etmiştir. Yabancılar ilk mülk edinme hakkı 1868'de verilmiştir. Bununla birlikte bölgedeki Müslüman nüfus daha da azalmış ve bölgenin gayri resmi dili Fransızca haline gelmiştir. 1867'de Grand Rue de Pera ismini alan ana cadde 1607 metre uzunluğa ulaşmıştır. Yer yer 3.75 ile 10.5 metre genişliğe sahip hale gelmiştir ve iki yanında 470 yapı bulunur halde ulaşmıştır. Tüm bu gelişmelerin ardından 1870'te semtte bir yangın daha yaşanmıştır. Bu yangınla bölgenin üçte ikisinden fazlası tahrip

olurken binlerce kişi de ölmüştür. Sultan Abdülaziz semtin yeniden inşa edilmesini ve örnek bir Avrupa kenti görüntüsü almasını istemiş ve bunun için çalışmalarda bulunmuştur. Fakat bu çalışmalar için yeterli bütçe sağlanamamış ve bazı temel düzenlemeler (cadde, meydan ve sokakların oluşumu ile ilgili) yapıldıktan sonra bölge plansız bir biçimde kendi kendine büyümüştür ve aşağı yukarı bugün tanıdığımız haline gelmiştir. Bölgedeki ciddi yangınların ardından yaşanan bir doğal felaket de 1894 yılında yaşanan büyük deprem olmuştur. Bu depremin tam tarihi 10 Temmuz 1894 olup merkez noktası Marmara Denizi olarak kabul edilmekte ve şiddetinin yaklaşık 7.0 civarında olduğu düşünülmektedir.

(https://tr.wikipedia.org/wiki/1894_Büyük_İstanbul_Depremi

/erişim tarihi 01.05.2017)

Birçok Beyaz Rus mülteci birinci dünya savaşından sonra İstanbul'a yerleşmiştir. Çok kültürlülük bölgede daha da artmıştır. Bu kompozit yapı Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar sürmüştür. 13 Ekim 1923 tarihi itibari ile Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentinin Ankara olması ile birlikte bölgedeki büyükelçilikler Ankara'ya taşınmıştır. Bölgedeki büyükelçilikler konsolosluk (elçilik) pozisyonuna geçmiştir. Günümüzde Beyoğlu nüfusu çoklukla Türk'tür. Fakat nüfusun çoğunluğu Müslüman değildir. Dönem dönem canlanan ve canlılığını kaybeden bölge, 1990-2010 yılları arasında canlılığını korumuştur. Beyoğlu ve özellikle de Galatasaray Lisesi'nden Tünele kadar olan kısım yeniden canlanmıştır ve kısmi olarak Pera'nın (Pera aynı zamanda Beyoğlu'nun eski adıdır) eski günlerine benzemektedir. Kültürel ve sanatsal etkinlikler Beyoğlu'nda yeniden canlanmış galeriler, sanat ve kültür merkezleri, müzeler bölgede konumlanmıştır. İstiklal caddesi günümüzde yaya yolu olarak kullanılmaktadır. Sadece Taksim meydanı ile Tünel arasında tramvay sefer yapmaktadır.

4.2.1.2 Tünel:

Tünel, insanları Haliç kıyısından Pera'ya çıkartmak amacı ile tasarlanmış bir yer altı raylı taşıma sistemidir. Tasarımcısı Fransız bir mühendis olan Eugene-Henry Gavand'dır. Tünel 1871-1876 yılları arasında yapılmıştır. Tünel kullanıma açıldıktan

kısa süre sonra günümüzde hala Yüksek Kaldırım (Tünelden Karaköy'e inen sokak) olarak bilinen bölgeye alternatif olduğu için özellikle Pera halkı için önemli bir unsur haline gelmiştir. Yıllar geçtikçe ve bölgede değişim sürdükçe, Tünel geçidinin ihmal edildiği dönemler olmuştur. 1960-1970 yılları arası bu ihmal edilip köhneleşen bölge 1990'larla birlikte yeniden canlanmaya ve lüks kafe ve restoranlara hizmet vermeye başlamıştır. Tarihi süreç için pek çok kez yok olan ya da hareketliliğini kaybeden bölge, yeniden ve günümüze en yakın çıkışını doksanlı yıllarla başlayıp 2011-2012 yıllarına kadar süren canlılığını yaşamaya başlamıştır.

4.2.1.3 Tarihsel Süreç İçerisinde Bölgede Bulunan Önemli Yapılar ve Mekanlar

1940'lu yıllarda Asmalı Mescit ve çevresinde pek çok içkili mekan bulunmaktaydı ve bu mekanlar çoğunlukla yabancı müşterilere hizmet sunmaktaydı. Bu mekanlar sadece içki içmek amaçlı değildi. Bu mekanlarda hem çeşitli görüşmeler yapılır, hem yabancı müşteriler kendi ülkelerinin yiyeceklerini bulma imkanı elde ederler, hem de ülkemizde bulunması zor gazeteleri okuma imkanı bulunurdu. Gazeteler en önemli sebeplerdendir. Pera'nın ilk lüks oteli olan Hotel des Ambassaderus Balyoz sokakta bulunmaktaydı. 1850 yılında açılan otel pek çok saygın müşteriye ağırlamıştır ve bölgedeki lüks otellerin öncüsü olmuştur. Yıllar içinde zemin katının İtalyan postanesi olarak kullanıldığı bir dönem de bulunmaktadır. Bölgede yaşayan farklı ülkelerin vatandaşlarının kendilerine ait postaneleri vardı.

İstanbul'un ilk sineması da yine aynı semtte bulunan Suriye Hanının girişinde bulunan Suriye pasajında açılmıştır. Şark Pasajı'nın orijinal adı Oriental Pasajı idi ve bu pasaj 1840'ta açılmıştı. Beyoğlu'nun ilk sanat galerisi olan Galeri Pera burada yer almıştır ve Avusturya ve Fransız Postaneleri de bu pasajda yer almıştır. Bu pasaj restorasyon geçirdikten sonra 2003 yılında yeniden kullanıma açılmıştır. Semtin önemli iki yeri Markiz Pastanesi ve Café Lebon'dur. Bu mekanlar dönemin politikacı, gazeteci, yazar ve sanatçıların uğrak yerleri olmuşlardır.

İstiklal Caddesinin en eski yapılarından biri Narmanlı Yurdu/Hanıdır. 1800'li yılların başından kaldığı düşünülmektedir, fakat net tarihi bilinmemektedir. Bu hanın önemli bir geçmişi vardır. Han, Rus mahkeme salonu ve tutukevi, farklı ülkelerin elçilikleri, Türkiye'nin en eski gazetesi olan Jamanak'ın basım yeri olarak kullanılmıştır. Ayrıca Ahmet Hamdi Tanpınar, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Aliye Berger-Boronai gibi ünlü insanlara ev sahipliği yapmıştır. Bir dönem Troçki de (1929) bu yapıda ikamet etmiştir. Sanatçılar, yazarlar, gazeteciler, entelektüeller için bir buluşma yeri görevi görmüş bu yapının yerinde bugün bir alışveriş merkezi projesi başlamıştır. Hanın bazı bölümleri yıkılmış, bazı bölümlerinde restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Tünel meydanında 1990'larda başlayan hareketlenme, 2008 yılıyla birlikte Sofyalı Sokak'a ve bu sokağa dik sokaklara kaymıştır. 2008 yılıyla birlikte hareketliliği artan Sofyalı Sokak'taki yeniden canlanmada çok tanınan bir müzikal etkinlik mekanının açılışının(açılış tarihi 1999) da büyük bir etkisi olmuştur.

Görüntü 2. Asmalı Mescit'te sokakta yaşam. (<http://www.radikal.com.tr/hayat/black-box-bir-virus-gibi-yayilacak-1200251/> /erişim tarihi 10.09.2017)

Bu sokaktaki önemli bir mekan da bir alkollü lokantadır. 1954 yılında bugün olduğu yere taşınmıştır. Kuruluşundan beri pek çok ünlü kişinin uğrak yeri olmuş bir mekandır.

Görüntü 3. Sofyalı Sokak'ın kamusal alana kullanımı ile ilgili bir fotoğraf.
(<http://istanbulunmeyhaneleri.com/?p=96> /erişim tarihi 15.09.2017)

Görüntü 4. Sofyalı Sokak'ın kamusal alanı kullanımı ile ilgili bir fotoğraf.
(<https://bibaskaistanbul.wordpress.com/2016/03/30/asmalimescitten-taksim-tunele-dogru-bir-seyir-turu/> /erişim tarihi 06.04.2016)

Sofyalı sokağın sonu Asmalı Mescit sokağına bağlanmaktadır. Bu sokağın tarih boyunca çok farklı bir şöhreti olmuştur. Bu sokak ile ilgili tüm yargılar ciddi farklılıklar göstermektedir. Asmalı Mescit Sokak'ın da sonu Meşrutiyet Caddesine bağlanmaktadır. Bu Caddenin önemli yapılarından biri İstinye'ye(2003) taşınmasına kadar Amerika Birleşik Devletleri konsolosluk binasıydı.

Pera bölgesinin önemli yapılarından biri bugün Pera Müzesi olarak hizmet veren Bristol Oteli binasıdır. Suna-İnan Kıraç Vakfı tarafından satın alınan bina 3 Haziran 2005'te tadilat ve restorasyonlarının bitmesi ile müze olarak halka açılmıştır (Freely B., Freely J. 2016).

4.3 ASMALI MESCİT'TE GÜNCEL KAMUSAL ALAN KULLANIM DÖNÜŞÜMLERİ VE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEN ÖRNEKLER

Asmalı Mescit mahallesinin güncel durumunu kavramak için 6-7 Eylül 1955 yılında yaşanan olayları anlamak önem taşır. Bu tarihte bölgede özellikle yabancı nüfusa dair saldırılar gerçekleşmiş ve yabancı nüfus bu olaylar sonrasında bölgeyi terk etmiştir. Yaşanan olayları takiben, bölge 1980 yıllarına kadar canlılığını yitirmiş, 1980'lerle birlikte yeniden yapılanma ile bölge canlanmaya başlamıştır. Fakat asıl canlanma 1990'lı yılların başında kendini göstermektedir. Bu bölgeye taşınan ya da burada açılan sanat galerileri bölgenin canlanmasını sağlamıştır. 1990'lı yılların başlarından 2011 yılının ortalarına kadar bölge gelişmiş, ve kontrolsüz bir yapılanma sergilemiştir. Ek-3'te Beyoğlu Belediyesi Etüt Proje Müdürlüğü'nde yapılan röportaj bulunmaktadır. Bu röportajda bölgenin 2011 yılına kadar yaşadığı temel problemler anlatılmakta ve 2011 yılı itibari ile yapılan değişiklikler hakkında bilgi verilmektedir. 1990-2011 yılları arasında bölgede gözlemlenen en önemli durum yeme-içme ve eğlence mekanlarının kamusal alan olan sokağı işgaliye vergisini ödeyerek kullanmaları olmuş, bölgede yeni bir kültürel ve sosyal ortam ortaya çıkmıştır. Yurtdışında farklı örnekleri olan bu uygulama ülkemizde de en yaygın olarak Beyoğlu ve özellikle Asmalı Mescit'te gözlemlenmiştir. Kamusal alan olan sokak, kullanımının fonksiyonu değiştirmiş, geçip

gidilen ve karşılaşılan yer olma özelliğini değiştirerek durulan, yeme-içme ve eğlenme eylemlerinin yapıldığı bir alan olmuştur. Bölgede bu uygulamanın başlaması Beyoğlu Belediyesinin izniyle olmuştur.

Avrupa kentlerinde sıklıkla gördüğümüz bu uygulamanın en bilinen örnekleri Paris'te bulunmaktadır. Paris'te bulunan Montparnesse Bulvarı'ndaki La Closerie des Lilas 1874'ten beri hizmet vermektedir. (<http://www.milliyet.com.tr/bulvar-kahvelerine-dokunmayin/mehmet-yalcin/pazar/yazardetayarsiv/31.07.2011/1420721/default.htm> /erişim tarihi 08.04.2017) Çok bilinen bir örnek olan St. Germain'deki Café de Flore'de 1880'li yıllarda açılmıştır. Günümüzde hala hizmet vermekte olan kafe şehrin cazibe merkezlerinden biridir. (https://en.wikipedia.org/wiki/Café_de_Flore /erişim tarihi 08.04.2017) Bu örnekler aynı zamanda kent kimliği oluşturarak kent hafızasında önemli bir yer üstlenmektedir.

Görüntü 5. Café de Flores, Paris. (https://en.wikipedia.org/wiki/Café_de_Flore /erişim tarihi 05.01.2018)

Başka pek çok Avrupa kentinde de benzer örneklerle karşılaşmak mümkündür. Kamusal alana açılımı olan mekanlar sadece sokaklarda değil bulvar, meydan gibi daha geniş alana sahip olan kamusal alanlarda da gözlenmektedir. Bu alanlar belirli kurallar çerçevesinde kullanıcıya hizmet sunacak şekilde tasarlanırken yaya kullanımı, araç trafiği ve kent dokusuna uyumluluk da göz önünde bulundurulmaktadır. Düzenlemelere uyum denetim altında tutulmaktadır. Bu düzenlemeler ülkemizde olduğu gibi yerel yönetimlerce belirlenmekte ve denetlenmektedir.

Görüntü 6. Fontainas, Brüksel. (<http://thewordmagazine.com/art/our-very-own-guide-to-brussels-where-we-drink/> /erişim tarihi 05.01.2018)

Kamusal alana açılımı olan alanlar metropolleşmenin de ihtiyaç ve sonuçlarından biridir. Kullanıcı sayısı ve mekanların fiziksel boyutları arasında bir uyum sağlanamamakta, ihtiyaç doğrultusunda kamusal alan kullanımı gereklilik kazanmaktadır. Kent içerisindeki yapılaşma taban alanı çok büyük yapılara izin vermemekte, yapılar dar tabanlar üzerinde yükselmektedir. Brüksel’de bulunan Fontainas adlı kafe iç alanının yetersizliği sebebi ile kamusal alanı kullanmaktadır.

Belediyenin zemin malzemesinde değişiklik yaptığı alana kadar kullanım sunmaktadır. Bu sokak trafiğe kapalı olmayan bir sokak olup masa ve sandalyeler kaldırırında bulunmakta, masa ve sandalyelerin arasında bırakılan boşluk ile yaya geçişi sağlanmaktadır. Benzer bir örnek Barselona'da Gotik mahallede görölmektedir. Yapıların arasında oluşan küçük bir meydanda masa ve sandalye konulmasına izin verilmiş fakat masa ve sandalyeler iç mekanın hemen önüne değil orta alana yerleştirilerek yayalar için geçiş kolaylığı sağlanmıştır. İşletme sahibi ile yapılan görüşmelerde belediyenin en temel kuralların masa-sandalye adet, tip (Bu örnekte belediye dikkat çekiciliği fazla olan masa ve sandalyelerin kullanımını yasaklamıştır.) ve geçiş alanı için ayrılan alan ölçülerinin uygunluğu olduğu dile getirilmiştir. İç mekanın mutfak ve tuvaletler haricinde kalan kullanım alanı yaklaşık olarak 15 metrekaredir.

Görüntü 7. El Gotic, Barselona (Kişisel Arşiv 21.02.2015)

Avrupa'nın önemli ve cazibe merkezi olan şehirlerinden Venedik'te kamusal alan kullanımı ile ilgili uygulamada farklılıklar gözlenmektedir. Bunun temel sebebi Venedik'in şehir yapısının farklılığıdır. Kanallar ve adacıklardan oluşan kentin en büyük meydanı St. Marco meydanıdır. Bu meydanda kamusal alana açılımı olan mekanların uygulama şekli diğer Avrupa kentlerindeki meydan kullanımına benzer bir durumdadır. Meydanı çevreleyen yapıların iç kısımlarına belirlenmiş ölçülere uygun bir biçimde masa ve sandalyeler yerleştirilmekte, bu yerleşim yapılırken meydanın tarihi ve mimari dokusuna zarar vermemesine önem verilmektedir. Bunun için özellikle kullanılan masa sandalyenin benzer tip olması, kullanılacak renklerin belirli renkler olması, dikkati meydandan çekip mekanlara yönlendirecek herhangi bir şeyin bu alanda bulunmaması kuralları uygulanmaktadır (Bu bilgiye Venedik'te St. Marco Meydanı'nda mekan sahipleri ile yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılmıştır.) Bu işletmeler genellikle küçük iç alanlara sahip olup çoğunlukla, sınırlı kullanım hakları olan kamusal alanda hizmet vermektedirler. Meydanlarda işletmelerin kullanabilecekleri alanlar ile ilgili evrensel bir kural bulunmamakta, bu kurallar meydandan meydana değişim göstermektedir. Venedik'te bulunan ve büyük bir meydan olan St. Marco meydanı ile Roma'da Pantheon'un önündeki küçük meydanın kamusal alan kullanımları ölçüleri farklıdır.

Görüntü 8. St. Marco Meydanı, Venedik. (Kişisel arşiv 07.09.2016)

Görüntü 9. Pantheon Meydanı, Roma (Kişisel Arşiv 13.09.2017)

Venedik'in farklılaşan kısmı şehire taşıt girememesi ve tüm sokakların yaya yolu olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum sokak kullanımını işgalienin uygulandığı alanlar ve yaya yolları olarak şekillendirmiştir. Çoğu yerde karşımıza çıkan görüntü sokağa açılımı olan işletmelerin masa sandalyelerinin arasından geçerek yürüyen yayalar şeklindedir. Taşıt trafiği kanallarda ulaşım sağlayan gondollar ve motorlar ile. Venedik kent dokusu içerisinde sokağa açılımı olan mekanların varlığı kültürel bir bütünlük sergilemektedir. İç mekanları çok küçük olan yapıların neredeyse bütünü kamusal alanı kullanmak üzere tasarlanmıştır. İç mekanlar çoğunlukla mutfak, tuvalet ve servis alanları şeklinde tasarlanmışlardır. İçeride çok az sayıda masa sandalye bulunurken yoğunluk sokaktadır. İç ve dış mekan şekillenişinde görsel bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Görüntü 10. Venedik'ten bir görüntü. (Kişisel Arşiv- 08.09.2016)

Yunanistan'ın eski başkentlerinden olan Nafplio'da da benzer bir uygulama görmekteyiz. Özellikle sahil yolunda bulunan sokağa açılımı olan işletmeler, işletme ile kullandıkları kamusal alan arasında bir yaya yolu bırakmaktadırlar. Dar ara sokaklarda ise tek yönlü işgaliye sağlanmış olup sokağın tek kısmı ise yaya ve araçlara ayrılmış durumdadır. Tamamen yayalaştırılmış sokaklarda dahi sokağın büyük çoğunluğunu kaplayacak şekilde işgaliye uygulanmaktadır. Nafplio örneğinin örneklenen diğer Avrupa şehirlerinden farkı, mekanların iç kısımlarının kullanıcılar tarafından tercih edilmemesi sebebi ile, sokağa açılım yapılan alanların iç mekan hassasiyeti ile tasarlanmasıdır.

Görüntü 11. Nafplio sahil yolu, Yunanistan (Kişisel arşiv 17.09.2016)

Görüntü 12. Nafplio ara sokak, Yunanistan (<http://www.greece-trip.com/blog/the-10-most-beautiful-towns-in-greece/nafplio.htm> /erişim tarihi 05.01.2018)

Bahsi geçen örneklerde iç mekan ve dış alan bir bütün olarak algılanmakta, kamusal alanda bulunan kullanıcı kamusal alanda değil, bir mekanda olduğunu hissetmektedir. Bazı örneklerde bir üst örtü varken bazı örneklerde bu gözlenmemektedir. Üstü ve çevresi açık olan kullanıcı mekanın açık olduğunu duyu organları ile bilse de algıladığı mekansal bir histir.

Asmalı mescit örneğinde 1990-2011 yılları arasında benzer bir yapılanma oluşturulmak istenmiştir. Türkiye toplumunda sokakta yeme içme alışkanlığı bulunmamakla birlikte 'ayp' olduğu düşünülmektedir. Asmalı Mescit ve benzer alanlar kültürel anlamda toplumda değişikliğe sebep olup yeme içme eyleminin sokakta yapılabilinecek bir eylem halini almasına neden olmuştur. Bu oluşumda sigara içme yasağının da büyük etkisi olmuştur. Sigara içme yasağı ile birlikte kafe ve restoranlar sokakları daha etkin bir biçimde kullanmayı bu yasağa karşı bir çözüm olarak görmüşlerdir. (<http://www.milliyet.com.tr/bulvar-kahvelerine-dokunmayin/mehmet-yalcin/pazar/yazardetayarsiv/31.07.2011/1420721/default.htm> /erişim tarihi 12.04.2017) Özellikle mekansal anlamda bölgenin, bölgeye gelen kullanıcıya işgaliye olmadan hizmet verme şansı bulunmamaktadır. İç mekanlar daha önce bahsi geçen Avrupa kentlerinde de gözlemlendiği üzere mutfak, tuvalet ve servis alanı olacak hacimlere sahip olup çok sınırlı bir kullanıcı alanı bulunmaktadır. 2011 yılı Temmuz ayına kadar bölgede geniş ölçülü işgaliye ile kamusal alan kullanılmıştır. Süreç içerisinde işletmeler işgaliye sınırlarını aşmış, kuralların dışına çıkmış, yaya geçiş alanları darlaşmıştır. Belediyede yetkili kişi ile yapılan röportajda temel olarak işgaliyenin sınırlandırılmasının ve bazı alanlarda kaldırılmasının sebebi olarak sınır aşımı olduğu dile getirilmektedir. 2011 yılında yaşanan gelişmelerle birlikte işgaliye vergisi ile kazanılan kullanım hakları yeniden şekillendirilmiştir. Bu süreç basında da kendisine yer bulmuş, düzenlemeler farklı açılardan incelenmiştir. Süreçte kullanıcı, işletme sahibi ve yerel yönetim açısından farklı sebep ve sonuç ilişkileri ortaya çıkmıştır.

Beyoğlu Eğlence Yerleri Derneği eski üyelerinden Mehmet Öktem (Mehmet Öktem'in izni ile) ile yüz yüze yapılan görüşmede bölgede yaşanan sorunlarda işletme sahipleri ve yerel yönetimin karşılıklı hataları olduğu dile getirilmiştir. Yerel yönetimin işgaliye

vergesi karşılığında olması gerekenden daha büyük alanları işletmelere tahsis ettiğini, işletme sahiplerinin ise kendilerine sağlanan bu imkanı suiistimal ederek kullanmaları gereken alandan daha fazlasını kullandıklarını dile getirmiştir. Kendisi ile yapılan başka bir görüşmede "Yapılanın sonucu, Beyoğlu'ndan 'eğlenceyi' çıkarmaktır. Geriye kalan tüm bileşenler de bundan etkilenecek; en başta turistik ve kültürel yapı." açıklamasını yapmıştır. (<https://m.bianet.org/bianet/genclik/131742-beyoglu-cok-sikiliyor> /erişim tarihi 18.04.2017)

Görüntü 13. Sofyalı sokak. 2011 öncesi (<https://www.gecce.com.tr/haber-geccelerde-son-trend> /erişim tarihi 20.12.2017)

Görüntü 14. Sofyalı sokağın aynı noktadan günümüze ait bir eskiz çizimi.

Bölgede yaşananlar ile ilgili olarak işletme sahipleri konuşmak istememektedir. Basında çıkan haberler, bölge ile ilgili kitaplardan yaşanan değişim ve dönüşüm ile ilgili verilere ulaşılabilmektedir. Bölgede yaşanan değişimler sonucu pek çok işletme kapanmış ya da yerel yönetimin kurallarına uyum sağlamıştır.

Görüntü 15. Kamusal alan kullanımının yeniden düzenlenmesinin ardından (Kişisel arşiv 17.09.2011)

Görüntü 16. Aynı işletme düzenlemelere uyum sağlamaya çalışmış, ardından bölgeden ayrılmıştır (Kişisel arşiv 21.04.2017)

Belediye konu ile ilgili olarak çalışmalar yapmıştır. Kullanıcı ihtiyaçları, işletme sahiplerinin talepleri ve kamusal alanın işleyiş verimliliği ile ilgili olarak bazı önermeler sunmaktadır. Aşağıda görülmekte olan dört örnek bu önermelerdir. Bu çalışmalar bölgede bir dil birliği sağlamak, sınırları net bir biçimde belirlemek, işgaliye sınırlarında taşmaları engellemek, yaya ve taşıt geçişlerini düzenlemek düşünceleri ile oluşturulmuştur. Aynı zamanda tektipleşmeyi önlemek amacı ile çeşitli renk ve malzeme seçenekleri sunulmuştur. Ekte bulunan şartnamede düzenlemeler belirlenmiştir.

Bu örneklerin bir kısmı uygulanmış, fakat kullanıcı ve mekan sahiplerince çok sınırlayıcı bulunmuştur.

Görüntü 17. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 1.

Görüntü 18. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 2.

Görüntü 19. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 3.

Görüntü 20. Beyoğlu belediyesi sokak kullanım şartnamesi örnek model 4.

Görüntü 17, 18, 19 ve 20 Beyoğlu belediyesinin tüm bölgeleri için yaptıkları tasarımlardır. Asmalı Mescit mahallesinde sadece görüntü 17 ve 18 uygulanabilmektedir. Görüntü 19 ve 20 caddelerde, geniş kaldırım alanı bulunan sokaklarda uygulanabilmektedir. Yukarıdaki örnekler dahilinde uygulamalar yapmış işletmeler bulunmaktadır. Aşağıdaki örnekler uygulanmanın yapılmış olduğu durumları göstermektedir.

Görüntü 21. Uygulanmış örnekler. (Kişisel Arşiv: 21.04.2017)

Görüntü 22. Uygulanmış örnekler. (Kişisel Arşiv: 21.04.2017)

Görüntü 23. Uygulanmış örnekler. (Kişisel Arşiv: 21.04.2017)

Görüntü 24. Uygulanmış örnekler. (Kişisel Arşiv: 21.04.2017)

Görüntü 25. Uygulanmış örnekler. (Kişisel Arşiv: 21.04.2017)

Görüntü 26. Uygulanmış örnekler. (Kişisel Arşiv: 21.04.2017)

Görüntü 21, 22, 23, 24, 25 ve 26 uygulanmış örneklerdir. Uygulamaların bazıları sonuç verirken bazıları kullanıcıların ve işletmelerin ihtiyaçlarını karşılayamayarak öncelikli olarak kullanıcıların tercih ettiği mekanlar olmaktan çıkmış ve sonucunda da mekanlar ya kapanmış ya da taşınmışlardır.

Bölgede karşılaşılan en temel sorun Baha'nın (2006) kentsel mekana ilişkin tasarımlarda genellikle doluluklar ele alındığından, binalar arasındaki boşluklar, kendiliğinden oluşan kayıp hacimlere dönüşmektedir düşüncesi ile açıklanabilmektedir. Baha bu cümlesinin devamında bu hacimlerin çoğunlukla, özensizce yan yana getirilen cephe dizileri ile sınırlandırılmakta olduğunu dile

getirmektedir. Bu durumun sonucunda ise günümüz kentlerinde problem alanı haline dönüşen kentsel arayüzlerin oluştuğunu ortaya koymaktadır. Asmalı Mescit mahallesinin tarihsel gelişim ve dönüşümü içerisinde sokak ve cadde kullanımı yaya ve taşıt trafiğine göre şekillendirilmiştir. Bu özelliği ile bölge sosyal ve kültürel kullanım özellikleri bünyesinde barındıramamıştır.

5. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA:

Kentleri oluşturan ya da gelişmelerini sağlayan binaların yan yana dizilmesi ya da kent planlamacılarının hazırladıkları planlar değildir. Kentler sadece planlama şekli ile değil aynı zamanda sosyal olgu olarak incelenmelidir. Kent ve mimarlık ilişkisi ancak bu şekilde anlamlandırılmaktadır. (Kuban, 2002, sf:68) Ferhan Yürekli'nin (2010) de belirttiği gibi; Kentler her ne kadar binalardan yani iç mekanlardan oluşsa da kent yaşamı bina dışında, boşluklarda ve sokaklarda algılanmaktadır. Çünkü ancak buralarda çok sayıda ve tanımadığımız insanlarla bir arada olduğumuzu hissederiz. Kenti kent yapan binalar değil bu duygudur. Binalar sadece insanların yoğunlaşmasını sağlayarak katkıda bulunur. Zukin(1995) kamusal kültür ve kamusal alanın birbirini güçlendiren iki kavram olduğunu dile getirmiştir. Şehirlerde, sokaklarda, meydanlarda, parklarda ve kamuya ait tüm alanlarda gerçekleşen sosyal karşılaşmaların ürünü olarak kamusal kültür ortaya çıkar. Bu alanların kullanım hakları da 'Kentli Hakları' olarak belirlenmiştir. Kentli Hakları Bildirgesinde pek çok konuya değinilmektedir. Kentli Hakları en genel anlamıyla kentlerde yaşayanların sahip oldukları haklar anlamına gelmektedir(Keleş, 2015). Kentli Hakları Bildirgesi'nde kent yaşamı ile ilgili pek çok madde bulunmaktadır. Bu tezin konusu olan bir bölgenin değişimi ile ilgili olarak karşılaşılan sebepler ve ortaya çıkan bazı sonuçlar bu maddelerde değinilen konularla ilişkilidir. Güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, dolaşım, kültür, kültürlerarası bütünleşme, kaliteli bir fiziksel ve mimari çevre, katılım, ekonomik kalkınma, kişiliğin geliştirilmesi, eşitlik gibi başlıklar bu süreçte bölgede değişiklikler göstermiştir.

Asmalı Mescit örneği sadece mekansal organizasyon şeması şeklinde incelendiğinde bölgenin tarihsel süreci de, güncel durumu da net bir biçimde anlaşılabilir. Sosyolojik sonuçları mimari, tasarımsal süreçlerin sonucunda değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Bölge kullanıcı özellikleri değişim göstermiştir. Mimari müdahale ile daha düzenli ve kullanım kolaylıkları sağlayan bir bölge elde edilmek istenirken kullanıcılar bunu tercih etmemiş, daha da ötesinde bunu yaşayışlarına bir kısıtlama olarak algılamış ve bölgeden ayrılarak kendilerine yine daha esnek sınırları olan ve karmaşadan beslenen bir alan oluşturmuşlardır. Ortaya çıkan yeni alan Karaköy olmuştur. Karaköy’de İstanbul kent tarihi içinde önemli yeri olan bir bölgedir ve bu bölgede yapılan mekansal yenilemeler ile Asmalı Mescit türevi bir mekan oluşturulmuştur. Tarihsel süreç incelendiğinde Karaköy’den Asmalı Mescit’e kayan yaşam, tekrar Karaköy’e dönmüştür. Bu değişim ve dönüşüm Lefebvre’nin(1991) kentin insanı özgürleştirdiği, karar alma ve yeni yönler geliştirmelerini sağladığı söyleminin bir örneğidir.

Yapıyı algılayışımız sadece fiziksel ölçülerle değildir. Aynı zamanda beş duyumuzun da mekan algısında önemli bir yer tutmaktadır. Tasarımcılar iç mekan, bina ve dış mekanı beraber düşünerek hareket edebilir, bunun için çeşitli elemanlar kullanabilir ve bu elemanların sürekliliği ile bina içinde, binada ve bina dışında üç boyutlu ilişkiler elde edebilirler. Bu ilişkileri yaratmak için akustik, görsel, dokunsal ve benzeri unsurlar kullanılabilir (Brooker, Stone 2012 sf:147). Bilimin hızlı ilerleyişi ile insan üzerinde de çok sayıda araştırma yapılmıştır. Mekanın bireyin üstünde ciddi psikolojik etkileri olduğu ve buna göre tasarımlar yapıldığı artık bilinen bir gerçektir. Sürekli duvarlar arasında yaşayan, çalışan ve hatta sosyalleşen çağımızın insanı artık farklı bir beklenti içerisindedir. Mekanın sınırları artık modern insanın algısı için yeterli değildir. Modern insan artık daha açık, daha özgür bir yaşam istemekte bunu bulunduğu, yaşadığı, çalıştığı mekanlarda da görmek istemektedir. Pek çok tasarımcı artık bu tip bilimsel verilerden de faydalanarak tasarımlar yapmaktadır. Mekan artık sadece dört duvar, döşeme ve tavan değildir. Mekan ve mekanın açılım yaptığı alanlar birlikte düşünülmekte, mekanın dışında da aynı tasarım kararları ve dil birliği görülmektedir. Bu doğrudan algımıza, mekan tanımlayıcıları olarak yansımaya da oranın bir mekan olduğu hissini vermektedir. Elbette ki burada bahsedilen doğru bir biçimde uygulanmış

projelerdir. Mekanının dışına gelişi güzel konulmuş herhangi bir şey bize o mekanın devamı olan bir mekan hissini vermez. Mekanın birincil öğeleri dört duvar, tavan ve döşeme olarak belirlenirse ikincil öğe olarak donatı sistemleri, mobilyalar, aydınlatma olarak belirlenebilir. Mekanın dışarı akışında kopukluk olmaması, kullanıcıda mekan algısı oluşturabilmesi için bu ikincil öğelerin aynı olmasa bile bir dil birliği içerisinde olması önem taşımaktadır (Evans-Chilton, 2010).

Sürecin yaşanmasında Onat'ın (2013) Kamusal Alan ve Sınırları kitabının giriş kısmında dile getirdiği gibi kamusal alanın sınırlarının net olmaması ve kamusalığa ilişkin tartışmaların sürmesi de günümüzde yaşanan sorunları yaratmaktadır. Türkiye'de hali hazırda kamusal alanın sınırları entelektüeller ve hukukçular arasında farklı algılanmaktadır. Kamusal alan en basit hali ile yerel yönetimlerce mekansal kullanımın düzenlenmesi şeklinde yapılandırılmaktadır. Oysa ki kamusal alan felsefi ve politik özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Keleş (2015) siyasal bilimciler ile kent planlayıcılarının kamusal alan kavramının farklılıklar içerdiğini ama özde aynı olduğunu dile getirmektedir. Arendt (2006) kamusal alan tasarlanmanın uzun süreçler için olması gerektiğini, sadece günün ihtiyaçlarının hedeflenmemesi gerektiğini, kamusal alanların ölümsüz bir biçimde tasarlanması gerektiğini vurgular. Ülkemizde ise kamusal alan tasarımları sürekli değişmekte, bir nesli bile kapsayıcı bir ömrü olmamaktadır. Elbette ki kentlerin statik olmadığı kabul edilmelidir. Fakat kamusal alana yapılan çok hızlı müdahaleler kent kimliğinin ve kent hafızasının oluşumunu ve gelişimini engellemektedir.

Aynı zamanda unutulmaması gereken diğer bir önemli nokta açık kamusal alanların temel özellikleri arasında bulunan herkes tarafından ulaşılabilirlik, güvenlik, mekan duygusu yaratmak, kültürel kimlik yansıtmak, kullanım kolaylığı sağlamak, bir araya gelebilme fırsatları barındırmak, her türlü hizmetin alınabildiği mekanlar olması gibi özellikler kişinin tercih ettiği yaşam ortamını seçebilmesi anlamına da gelmektedir (Erdönmez 2006). Bu ve bunun gibi sebeplerle kentlerde farklı tipte kamusal alanlarla karşılaşmakta ve bu alanları kullanma hakkı tüm bireylere eşit olarak sunulmaktadır.

Kamusal alan kullanımında sosyo-ekonomik durum değil bireyin seçimleri önem arz etmektedir.

6. SONUÇ:

Kentler durağan bir yapı olmayıp sürekli değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Bu özelliği Asmalı Mescit bölgesinde tarih boyunca görülmektedir. Bölgenin 1990-2011 yılları arasında yaşadığı canlı dönem özellikle kamusal alan kullanımına ilişkin kuralların değiştirilmesi sebebi ile azalarak büyük ölçüde sonlanmıştır. 2017 yılında yapılan gözlemlerde mekanların büyük çoğunluğunun kapalı olduğu, hali hazırda kullanılanların da kullanıcı kitlesinde büyük değişiklikler olduğu ortaya çıkmaktadır. Bölgenin canlanışının temelinde sanat galerilerin açılması, ardından dinlenme-eğlenme ve yeme içme mekanlarının açılması önemli etkindir. Bölgede günümüzde çok az sayıda sanat galerisi bulunmaktadır. Dolaylı olarak sanatseverlerin bölgeyi terk ettiği gözlenmiştir. Bölgeden önce sanat galerinin ardında da yeme-içme, eğlence mekanların bölgeden çekilmesi bu durumun sebebi olmuştur.

Asmalı Mescit 20.yy'da dünyanın en önemli metropollerinden biri olan İstanbul'un odak noktalarından biridir. Bölge her yıl milyonlarca ziyaretçiye ev sahipliği yapar. Bu bölgenin hem tarihi hem de mimari özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bölgedeki Levanten ve Art-Nouveau özellikler taşıyan mimari yapılar bugün bile yerli ve yabancı misafirleri bölgeye çekmektedir. Bölge her ne kadar yavaş ve hızlı değişimlere uğrarsa uğrarsın, her türlü değişime tanıklık eden yaşanmışlıkların izlerini taşımaktadır. Bu kültürel zenginliğimizin bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca bölge tarihsel süreçte defalarca uğrak nokta olma özelliğini kaybetse de her sefer yeniden bu özelliğine kavuşmuştur. Bölgenin kuruluşundan itibaren sanatla olan ilişkisi ve oluşturduğu kültür her zaman bölgenin yeniden canlanmasının temel sebebi olmuştur. Yapıların, mekanların değişim ve dönüşüm geçirmesi bölgenin kültürel değişimi sonucunu doğurmamaktadır. Kültür oluşturulması da yok edilmesi de mekanları değiştirmekten çok daha zordur. Asmalı Mescit sadece bir mahalle değil aynı zamanda kültürel bir olgu

ve kent hafızasının önemli noktalarından biridir. Bölge geçmişinde de günümüzde de sanat ve edebiyat camiasının buluşma noktalarından biridir.

Bölgenin canlılık gösterdiği dönemde bir özelliği de kendine has mekansal tasarımlar ve çözümler sunması iken, belediyenin 2011 yılında çıkarttığı şartname ciddi anlamda tek tipleşmeye neden olmaktadır. Bölgenin mekansal anlamda iç-dış uyumu ortadan kalkmıştır. Sokak kullanımında ortaya çıkan iç mekan algısı artık 'balkon'a evrilmiştir.

Görüntü 27. Sofyalı Sokak ve General Yazgan Sokak'ın kesimin noktası. Değişimden önce. Eskiz çizimleri.

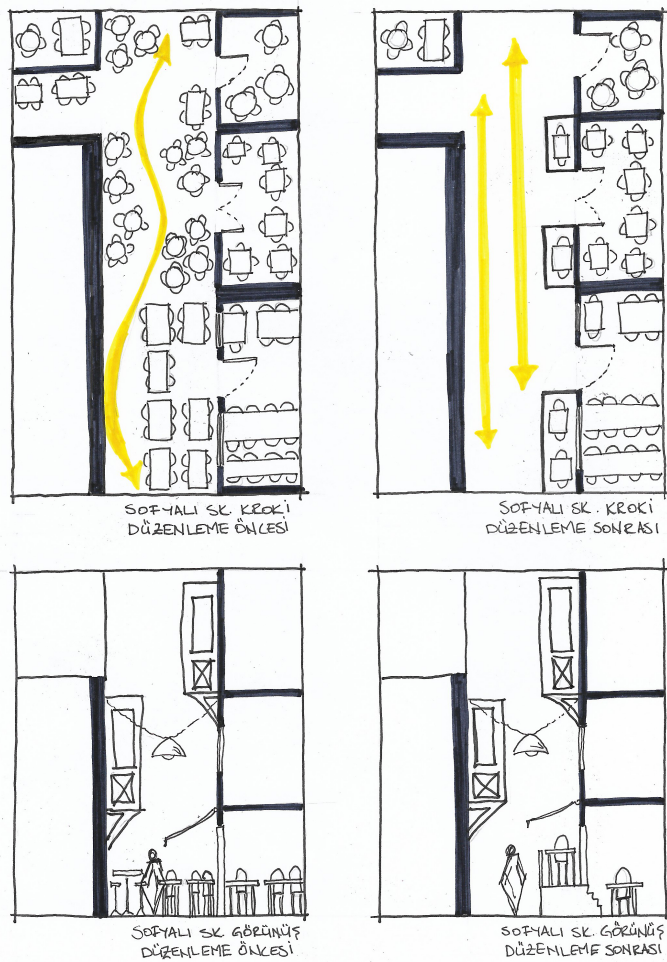
Görüntü 28. Sofyalı Sokak ve General Yazgan Sokak'ın kesimin noktası. Değişimin erken dönemi. Eskiz çizimleri.

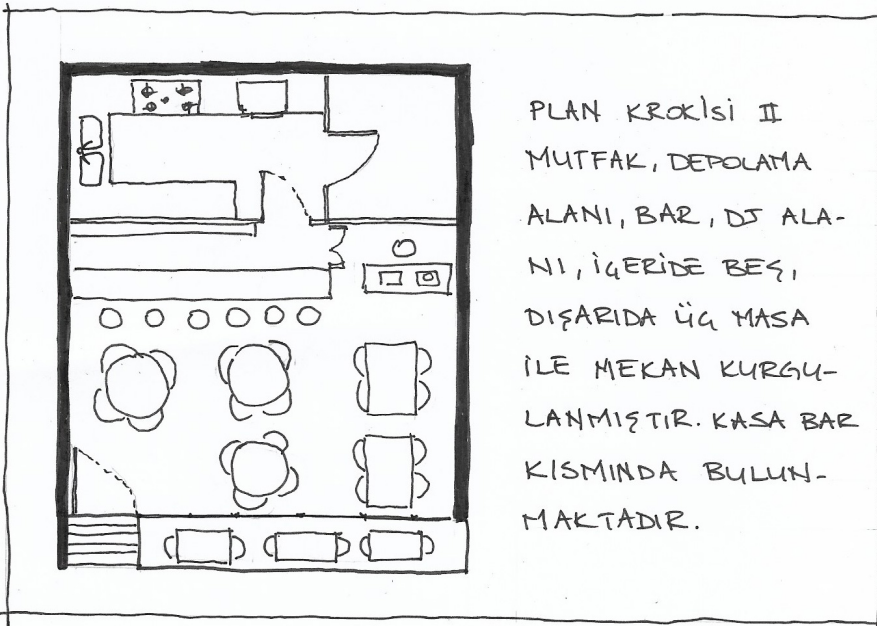
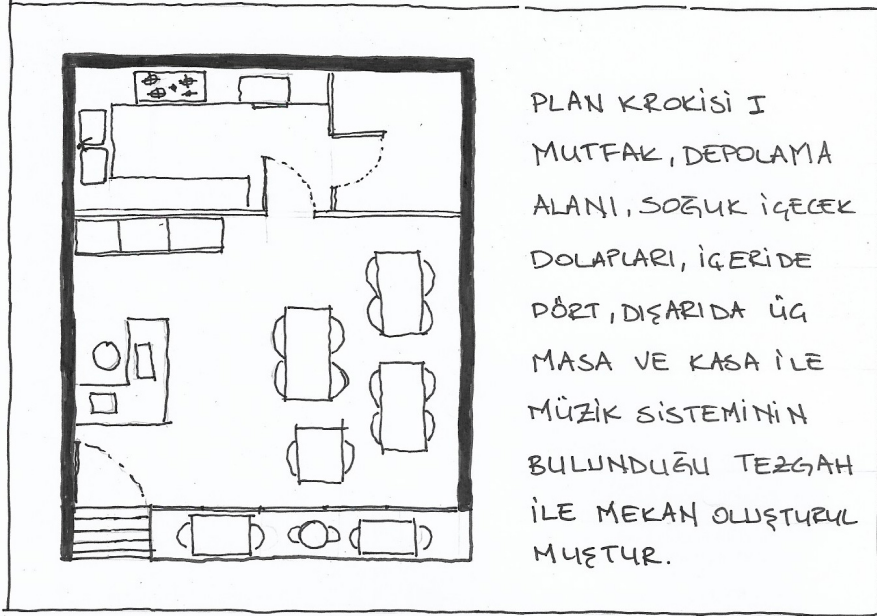
Görüntü 29. Sofyalı Sokak ve General Yazgan Sokak'ın kesimin noktası. Değişimin günümüzdeki hali. Eskiz çizimleri.

Sonuçlar sadece mekansal olmamıştır. 1990-2011 yılları arasında bölgede hizmet veren işletmelerin sokağı aktif kullanmaları , sokağın günün her saati canlı olması güvenlik anlamında da olumlu bir etki yaparak, tehlikeleri kullanıcılardan uzakta tutmaktaydı. Bu durumdaki değişim özellikle sokakta 'iç mekan' hissinin ortadan kalkmasında büyük önem taşımaktadır. Bölge bu uygulama sonucunda tekinsizleşmiştir.

Kuloğlu(2013) iç mekanın duvarlar, tavanlar ve döşemeler ile oluşurken, dış mekanın da duvarları, dış mekan döşemeleri ve gökyüzü-strüktürel elemanlar ve ağaçlarla oluştuğunu dile getirmekte ve iç ve dış mekanın ayrılmaz bütünlüğünü belirtmektedir. Asmalı Mescit'te yaşanan iç ve dışın birbirinden ayrılması-koparılması olmuştur.

Görüntü 30. Asmalı Mescit bölgesi sokak kullanımı değişimleri örnek çizimleri.

Görüntü 31. Asmalı Mescit bölgesi dönüşüm sonrası mekan kurgusu örnek çizimleri.

Bölge kendine has özelliklerini ve peşi sıra kullanıcıları kaybettikten sonra ortaya çıkan ihtiyaç Karaköy bölgesi ile giderilmeye çalışılmaktadır. Karaköy'ün güncel oluşumu da önce sanat galerileri ardından sosyal alanların oluşumu ile şekillenmektedir. Bu oluşum süreç olarak Asmalı Mescit'in 1990-2011 yılları arasındaki süreci ile paralellik göstermektedir.

Asmalı Mescit örneğinde mekan kültürel bir olgu doğurmuş ve sokakta eğlenme kavramı hayatlarımıza girmiştir. Daha öncesinde sokakta yeme-içme ile ilgili örnekler görülmektedir fakat sokakta eğlenme kültürü Asmalı Mescit'in oluşturduğu bir durumdur. Karaköy'deki gelişmeler ise ortaya çıkan bu kültürel durumun mekanını kaybetmesinden sonra kendine mekansal bir ortam hazırlamasıdır.

KAYNAKÇA:

- Ahunbay, Z. (2011), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları
- Alexander C., Ishikawa S., Silverstein M., Jacobson M., Fiksdahl-King I., Angel S. (1977). A Pattern Language Towns, Buildings Construction. New York: Oxford University Press
- Arayıcı, O. (2015). Mekan ve Tasarım Üzerine Tanımlar. İstanbul: Dahi Yayıncılık Eğitim Basım Ticaret
- Arendt, H. (2006). İnsanlık Durumu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arendt, H. (1996). Geçmişle Gelecek Arasında. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Arnheim, R. (2015). Görsel Düşünme. İstanbul: Metis Yayıncılık
- Aydın, S. (1992). Mimarlıkta Görsel Analiz. İstanbul: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi
- Bala, H.A. (2006). Mimarlık-Şehircilik, Bina-Kent, İç-Dış, Özel-Kamusal Arasında Kentsel Arayüzler. İstanbul: Yapı Dergisi, Sayı 293 Sf:44-49.
- Baş-Yanarates (2010). Mimari Düşüncenin Biçimlenişi: Yapım Dili. İstanbul: Es Yayınları.
- Bayazitlioğlu, B. (2009). İnsan-Mekan İletişimi. İstanbul: Edumar Eğitim Market
- Bilsel, C.(2006), Kentsel Dönüşüm, Çözülen Kentler ve Parçalanan Kamusal Alan, Ankara: Mimarlık Dergisi, 327, 21-25.
- Brooker, G., Stone, S. (2012), İç Mimarlıkta Bağlam + Çevre. İstanbul: Literatür
- Butina G. (1986) Research Issues into the Evolution of Urban Form, Oxford: Oxford Polytecnic, JCUD.
- Çakın, Ş. (1990). Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre. İstanbul: Özal Matbaası
- Collins, P. (1986). Architectural Judgement. US: McGill-Queen's University Press.
- Çubuk, M. (1991). Kamu Mekânları ve Kentsel Tasarım, Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi

Yayınları, İstanbul.

- Dacheux, E. (Der., 2008). Kamusal Alan. İstanbul: Ayrıntı.
- Douglas, J., (2006). Building Adaptation, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, (2008). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Erinç ,S. M. (2004). Kültür Sanat Sanat Kültür (2.b.) Ankara: Ütopya Yayınları.
- EVANS, Vyvyan, CHILTON, Paul (2010). Language, Cognition and Space. Londra: Equinox Publishing.
- Erdönmez, E. (2006). Kent ve Toplum İlişkisi: Açık Kamusal Mekanlar. Mimarist Dergisi Sayı 22. İstanbul: Promat Basım Yayın.
- Freely B., Freely J. (2016). Galata, Pera, Beyoğlu: Bir Biyografi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Foucault, M. (2013). Bu Bir Pipo Değildir, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GHORRA-GOBİN, C. (2001), Reinventer le sens de la ville; Les espaces publics a l'heure globale, L'Harmattan, Paris.
- Gökgür, P. (2006). Kamusal Alanın Temel Nitelikleri. Mimarist Dergisi Sayı 22. İstanbul: Promat Basım Yayın.
- Gökgür, P. (2008). Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Gülmez, F.G. (1996). Boşluk kavramı ve Mimari Tasarımdaki Yeri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Gürallar, N. (2009). Kamu-Kamusal Alan-Kamu Yapıları-Kamusal Mekan: Modernite Öncesi ve Sonrası İçin Bir Terminoloji Tartışması. İstanbul: Mimarlık Dergisi Sayı:350
- Habernas J. (2017). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü. (14. B) İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Hasol D. (2005). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü (9.b.). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

- İnal O. (2014), Pera'dan Beyoğlu'na. İstanbul: E Yayınları
- İnceoğlu, M. ve Aytuğ, A. (2009). İstanbul: MEGARON Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi Cilt:4 Sayı:3.
- Ittelson W.H. (1960). Some Factors Influencing the Design and Function of Psychiatric Facilities. Brooklyn Collage, Psychological Dept. Bulletin.
- İzgi U. (1999) Mimarlıkta Süreç, Kavramlar-İlişkiler. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Keleş R. (1998). Kentbilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş R. (2015). Kent, Kentsel Siyaset ve Çevre Yazıları. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Koffka K. (1935). Principles of Gestalt Psychology. Londra Kegan Paul Pub.
- Krier L. (2009). The Architecture of Community. Washington DC: Island Press.
- Kuban D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kuban, D. (2002). Mimarlık Kavramları Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kuloğlu, N. (2013). Boşluğun Devinimi: Mimari Mekandan Kentsel Mekana. Volume 1, Issue2, ISSN:2147-9380
- Lawton M.P.(1970). 'Ecology and Aging' Spatial Behavior of Older People, Ann Harbor: Michigan University.
- Lefébvre, H. (1991). The Production of Space, Londra:Blackwell
- Lynch K. (2010). Kent İmgesi (2.b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Merleau-Ponty M. (2005). Algılanan Dünya – Sohbetler. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Meydan Larousse Ansiklopedisi
- Moles A. (1968). Information Theory and Aesthetic Perception. Chicago: Illini Books.
- Norberg-Schulz C., (1979). Genius Loci. New York: Rizzoli International.
- Oktay, D.(2001). Kentsel Tasarımın Kuramsal Çerçevesine Güncel Bir Bakış:

Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik. Ankara: Mimarlık Dergisi (sayı:302, sf:45-50)

- Onat, N. (2013). Kamusal Alan Ve Sınırları Hannah Arendt ve Jürgen Habermas'ın Yaklaşımları. İstanbul: Durakistanbul
- Öymen Gür Ş. (1996). Mekan Örgütlenmesi. Trabzon: Gür Yayıncılık.
- Özbek, M., 2004. Kamusal Alan, Hil Yayın, İstanbul.
- Özdemir, İ. (1994). Mimari Mekan Değerlendirmesinde Mekan Örgütlenmesi Kavramı: Konutta Yaşama Mekanları. Trabzon: KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Porter T. (1997). The Architect's Eye. Londra: E&FN Spon.
- Rapoport A. (1981). Cross-Cultural Aspects of Environmental Design, Human Behaviour and Environment. New York: Plenum Press.
- Rapoport A. (2004). Kültür Mimarlık Tasarım. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları
- Rasmussen, S.E. (2000). Experiencing Architecture. USA: MIT Press
- Sennett R. (1996). Kamusal İnsanın Çöküşü. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett R. (1999). Gözün Vicdanı, Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Suher, H., Giritlioğlu, C. (1995). Türkiye'de Kentleşme. İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Türkiye'nin Sorunları Dizisi-7
- Şahin, E. ve Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Mekan tasarımında Doğal Verilerin Kullanımı. Bursa: Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt:2 Sayı:1
- Taşçı, H. (2014). Şehir, Mekan, Meydan. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tekeli İ. (1979). Mekan Organizasyonlarına Makro Yaklaşım: Türkiye Üzerine Bir Deneme. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Uluoğlu, B. (1990). Mimari Tasarım Eğitimi: Tasarım Bilgisi Bağlamında Stüdyo Eleştirileri, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Weber M. (2000) Modern Kentin Oluşumu, İstanbul: Bakış Kitaplığı.

- Yılmaz, M, Koca, D. (2017). Engelliler İçin Mekan Düzenlemelerinde Kapsayıcı Tasarım. Ankara: Yükseköğretim Kurulu
- YÜREKLİ, Ferhan(2010); Mimarlık Mimarlığımız, İstanbul: YEM Yayınları
- Zevi, B. (1990). Mimarlığı Görmeyi Öğrenmek, İstanbul: Birsen Yayınevi
- Zucker, P. (1970). Town And Square ; From the Agora to the Village Green. Cambridge: The MIT Press
- Zukin, S. (1995). The Cultures of Cities, Oxford: Blackwell Publishers.
- <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>
- <http://www.milliyet.com.tr/bulvar-kahvelerine-dokunmayin/mehmet-yalcin/pazar/yazardetayarsiv/31.07.2011/1420721/default.htm>
- <https://m.bianet.org/bianet/genclik/131742-beyoglu-cok-sikiliyor>
- <http://v3.arkitera.com/g60-kamusal-mimarlikta-muhafazakarlik.html>
- <http://www.ege-edebiyat.org/docs/493.pdf>
- <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=52&RecID=1287>
- <http://www.ihd.org.tr/kentlhaklarinin-kavramsal-temeller/>
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/20423>
- www.tdk.gov.tr
- <https://goo.gl/photos/ijFc9HqDVPeUNKGN7>
- <http://www.radikal.com.tr/hayat/black-box-bir-virus-gibi-yayilacak-1200251/>
- <http://istanbulunmeyhaneleri.com/?p=96>
- <https://bibaskaistanbul.wordpress.com/2016/03/30/asmalimescitten-taksim-tunele-dogru-bir-seyir-turu/>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Café_de_Flore
- <http://thewordmagazine.com/art/our-very-own-guide-to-brussels-where-we-drink/>
- <http://www.greece-trip.com/blog/the-10-most-beautiful-towns-in-greece/nafplio.htm>
- <https://www.gecce.com.tr/haber-geccelerde-son-trend>

Ek 1: Beyoğlu Belediyesi Sokak Kullanım Şartnamesi

BEYOĞLU BELEDİYESİ –SOKAK KULLANIMI SARTLARI

A. KABUL EDİLEN SOKAK KULLANIM ŞARTLARI

1. İşletmelere bu bölümde tanımlanan şartları kabul etmesi ve sonraki bölümde tariflenen izin prosedürlerini yerine getirmesi şartıyla sokak kullanımı izni verilecektir. Sokak kullanımı izinleri geçicidir. Dönemsel olarak değerlendirilir.
2. Sokak kullanımı izni verilirken işletmenin ruhsatlı olması ve borcu olmaması şartı aranacaktır. Ruhsatsız işletmelere sokak kullanımı izni verilmez.
3. Masa sandalye kullanımı izni için ruhsatında yeme içme mekanları gözüken ve ruhsatında belirtilen işi yapan işletmeler başvuruda bulunabilir.
4. Sokak kullanımı izni verilirken sokağın fiziki yapısı dikkate alınacaktır. İşletme sokak kullanımını, izin alması takdirinde, kendisine tariflenen işaretli alanda tek sıra halinde kullanabilir.
5. İşletmenin kullanımını gösteren proje, Belediyenin talep etmesi halinde işletme tarafından yaptırılıp başvuru evrakı ile (1/50 ölçekli, işletme kaşeli ve parafı olarak) teslim edilecektir.
6. Sadece zemin katta ve sokağa cephesi olan işletmeler sokak kullanım izni alabilir. Bu cephe camekanlı olacaktır. Kullanabileceği alan en fazla bu işletmenin faaliyet gösterdikleri dükkanın cephesi kadar ve tek sıra olacaktır.
7. Camekanlı olmayan bodrum ve yarı-bodrum işletmeler sokak kullanım yapamaz. Alt tarafında camekanlı bir dükkan olan ve/veya izin almış/alabilecek başka bir işletme olan yüksek girişli işletmeler veya çok yüksek girişi olan işletmeler sokak kullanımı yapamaz.
8. İçeride oturma mekanı olmayan işletmeler sokak kullanımı yapamaz. Dış mekan da kullanılması düşünülen masa adedi, içeride kullanılmakta olan masa adedinin yarısından rakamsal olarak fazla olamaz.
9. İşletme
  - a) Kendi cephesinin dışına hiçbir şekilde taşmaz.
  - b) Kullanım alanı bina girişi-kapısı hizasına geçemez.
  - c) Yer müsait gözüke dahi yan komşu bina hizasını geçemez.
  - d) Önünde, çaprazında, yanında bulunan veya farklı bir yerdeki boş alanı, boş duvarı, izin - muvafakat olsa dahi farklı bir işletmenin önünü kullanamaz.
10. Sokak kullanımı alanlarında kullanılacak tasarımların (masa, sandalye, tabela, tente vs. elemanların dizayn, malzeme, renk gibi özellikleri) Belediyenin belirleyici standartlarda olacaktır. Etüt Proje Müdürlüğü tarafından onaylanması şarttır.
11. Eğimli sokaklarda kullanım yapabilmek için platform yapılmayacaktır. Zemine fayans, seramik, kaygan herhangi bir malzeme kaplanamaz. Halı, halıfleks, sentetik-tabii hasır, çimen görünümlü veya düz şilte, mat kaplaması yapılmayacaktır. Sokak kullanımı alanları çit, korkuluk çiçeklik gibi unsurlar ile sınırlandırılmaz. Ancak bitişik bulunan sokak kullanımı yapan mekanların birbirlerinden ayrılabilmesi için aralarında çiçeklik kullanılabilir.
12. Sokak kullanımı izni verilirken, sokak araç trafiğine açık olmasa dahi, itfaiye, ambulans, vb. acil ekip araçlarını geçiş mesafesi göz önünde bulundurulacaktır. Sokaktaki yaya sirkülasyonu kesinlikle engellenmeyecek, yayaların önü kesilmeyecek şekilde olacaktır. Bu sebeple köşe döntüşlerine sokak kullanımı müsaadesi verilmeyecektir. İstiklal Caddesine doğrudan bağlanan ara sokaklarda, İstiklal caddesi ile kesişiminde ilk 5 metrede sokak kullanımı yapılmayacaktır.
13. Başvuru yapan işletme iznini almadan önce, binasının kentsel tasarım bağlamında bakım ve düzeltmelerini tamamlamış olması gerekmektedir.
14. İşgaliye alanları içersinde nargile içilmesi ve; tavla, kağıt oyunları, vb. oyunların oynanması ve oynatılması yasaktır. Bu kuralın ihlalden kaynaklanan her türlü cezai yükümlülük sokak kullanımı yapan işletme sahibine aittir.

İşletme Adı :

Yetkili kişi Adı :

Firma Kaşesi ve İmzası:

15. İşletmenin,
- Kurallar dışında fazla masa-sandalye kullanımı halinde,
  - Kendisine belirlenen alanın dışına taşması halinde,
  - Belediyenin belirlenen format dışı bir model, malzeme, masa, sandalye kullanması halinde, bu konu ile ilgili belirlenmiş ceza-i müeyyideler uygulanacaktır.
16. İşletmenin,
- Bina yüzeyine, bina veya dükkan girişinde, duvar, kapı ve pencerelerde izinsiz yapısal değişiklik, tadilat yapması halinde;
  - Kapısına, camlarına, bina duvarlarına izinsiz tabela, tente vb. eklenti yapması halinde, duvarlara sabit ısıcı koyması halinde;
  - Sokak zeminine izinsiz kaplama veya platform yapması halinde, işletmenin bina cephesinde ve sokakta yapmış oldukları bu değişiklikleri eski haline getirene dek sokak kullanım izni askıya alınır. Ceza-i müeyyide gerektirecek bir durum var ise hakkında takibat yapılır.
17. Sokak kullanımı izni dönemsel olarak verilir. Beyoğlu Belediyesi sokak kullanımı izinlerinin verilmesi, şartlarının ve kriterlerinin değiştirilmesi, askıya alınması veya kaldırılması hakkını saklı tutar. İzin verildiği zamanki şartların sağlanamaması, işletmenin değişmesi, işletmenin ruhsatında belirtilenden farklı bir faaliyet gösterdiğinin tespiti, sokağın veya binaların fiziki şartlarının değişmesi halinde izin gözden geçirilir veya iptal edilebilir.
18. Sokak kullanımlarındaki özel durumlar Beyoğlu Belediyesi Etüt Proje Müdürlüğü tarafından değerlendirilecektir.

B. SOKAK KULLANIMI İZİN PROSEDÜRÜ

- Sokak kullanımı başvurusunda bulunan işletmeler bu şartnameyi ve ceza-i yükümlülüklerini bütünüyle kabul etmiş sayılır ve ruhsat sahibi işletme bu şartnamenin noterden onaylı taahhütname halini başvuru evrakı ile teslim eder.
- Sokak kullanımı izinlerinde ilk başvuru Etüt Proje Müdürlüğü'ne yapılacaktır.
- Sokak kullanımı izni değerlendirilmeye alınacak işletmelerin ruhsatlı olması ve geçmiş dönem borçlarının ödenmiş olması şarttır.
- Sokakta güvenlik takibi amaçlı kamera sistemi kurulması halinde sokak kullanımı izni alan işletmeler, sistemin çalışması hususunda sorumluluk sahibi olacaktır.

C. SOKAK KULLANIMI DENETLENMESİ VE KABUL EDİLEN CEZALAR

- Sokak kullanımı ve işgalyelerin denetimi; Zabıta Müdürlüğü tarafından yapılacaktır.
- Sokak kullanımını ve işgalyeyi izin aldığı şeklin haricinde kullanan ve kurallara uymayan veya işgalye harcını yatırmayan işletmenin sokak kullanımı askıya alınır.
- Yukarıdaki kuralların ihlal edilmesi durumunda ilgili kanun ve yönetmelikler dahilinde gerekli ceza-i müeyyideler uygulanacaktır.

İşletme Adı :

Yetkili kişi Adı :

Firma Kaşesi ve İmzası:

Kamusal Alan Algısı Ve Kent Bağlamında Dönüşen Asmalı Mescit

Yazar İrem Oğuzcan Çetin

Gönderim Tarihi: 05-Tem-2018 01:55PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 980536005

Dosya adı: iremoguzcan-tez.docx (4.28M)

Kelime sayısı: 19968

Karakter sayısı: 134399

Kamusal Alan Algısı Ve Kent Bağlamında Dönüşen Asmalı Mescit

ORIJINALLIK RAPORU

% 11	% 10	% 2	% 5
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	polen.itu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 6
2	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	www.gazetevatanemek.com İnternet Kaynağı	% 1
4	mts.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.alasehir.bel.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	<% 1
7	www.journalagent.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.adanamimod.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1

9	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	<% 1
10	www.mimarlikdergisi.com İnternet Kaynağı	<% 1
11	Submitted to Atilim University Öğrenci Ödevi	<% 1
12	interaktifsozluk.net İnternet Kaynağı	<% 1
13	www.horoz.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
14	sorgundusuncekulubu.com İnternet Kaynağı	<% 1
15	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
16	Submitted to Karadeniz Teknik University Öğrenci Ödevi	<% 1
17	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<% 1
18	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
19	aves.akdeniz.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
20	Submitted to Düzce Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1

<% 1

21 www.edebiyatciyim.com
İnternet Kaynağı

<% 1

22 acikarsiv.atilim.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

23 www.egitimci.biz
İnternet Kaynağı

<% 1

24 sniperchannel.com
İnternet Kaynağı

<% 1

25 www.unak.org.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

26 prezi.com
İnternet Kaynağı

<% 1

27 www.ozelburoistihbarat.com
İnternet Kaynağı

<% 1

28 www.yalova.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

29 www.nusl.cz
İnternet Kaynağı

<% 1